ھو الرحیم

اِنْ اَوْلِیَاؤُہٗ اِلَّا الْمُتَّقُوْنَ

[illegible] عجیب و غریب اور متبرک رسالہ مفید [illegible]

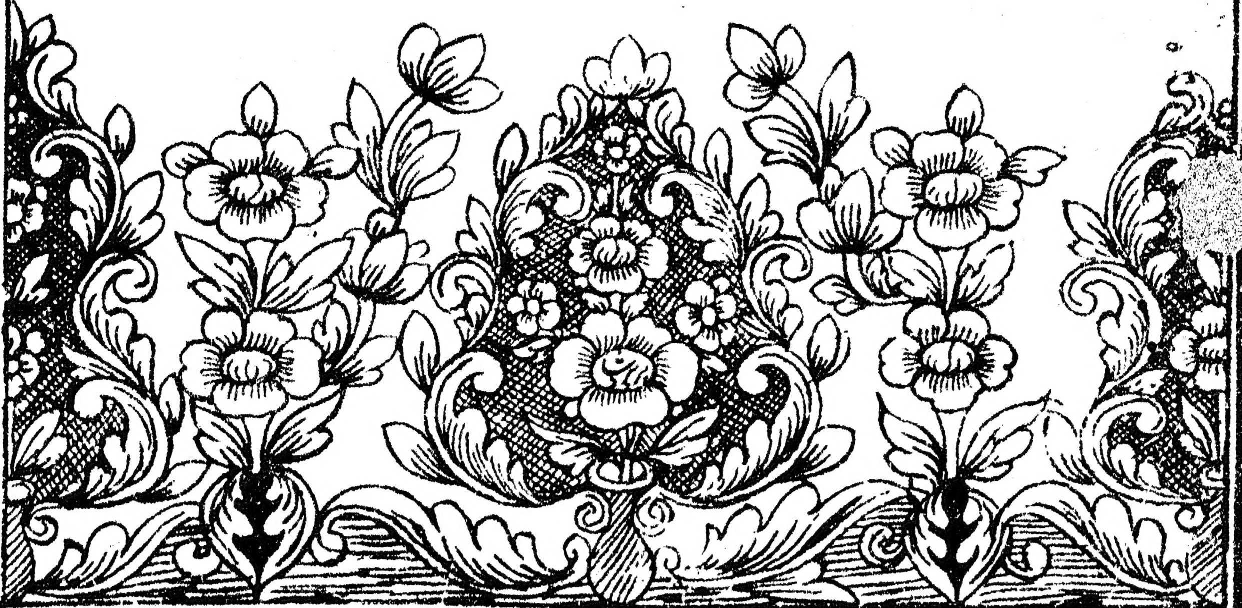
انفاس رحیمیہ

المعروف مکتوبات حضرت

شاہ عبد الرحیم صاحب

[illegible] عارف باللہ حضرت مولانا و مرشدنا [illegible] شاہ [illegible]

[illegible] مطبع [illegible] متعلق مدرسہ عزیزی دہلی [illegible] طبع [illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی هدانا الصراط المستقیم ووفقنا الی معارج النهج القویم
والصلوة والسلام علی رسوله صاحب الخلق العظیم وآله واصحابه
الهداة الی النعیم المقیم

اما بعد میگوید بندهٔ ضعیف نحیف راجی الی رحمة الله اهل الله غفر الله له ولآبائه العظام واحسن
الیه ولوالدیه الکرام که مسودات مکتوباتی را که حضرت معارف دستگاه حقایق انتباه مجمع
کمالات ظاهری و باطنی منبع مکارم حسنات صوری و معنوی زبدهٔ مفسرین و قدوهٔ محدثین جناب
والدی حضرت شاه عبد الرحیم صاحب مد الله ظلال اجلاله علی رؤس المسترشدین و المریدین که بنام بعضی مریدان
خوش اعتقاد و خلفای کامل الارشاد رقم زدهٔ کلک معنی سلک سفیر موئید فراهم می آوردم و از مطالعهٔ آن مخزن حقایق و معارف
سعادت می اندوختم چون بنظر فیض اثر حضرت ایشان آن اوراق گذشت این کمین مستفیدان کمترین مستعدان پسند افتاد فرمودند
که ای اهل الله این ها را مرتب باید ساخت و بتالیف آن باید پرداخت تا فائدهٔ آن اتم و انفع باشد پس انشاء الله امتثالا للامر العالی این فوائد
را ترتیب داده بانفاس رحیمیه موسوم گردانید والله الموفق للترتیب علیه توکلت و الیه انیب قال رسول الله صلی الله
علیه وسلم لا یرحم الله من لا یرحم الناس ترجمه رحمت نمیکند خدا تعالی برحمت خاص کامل خود کسی را که رحمت نمیکند
آدمیان قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الراحمون یرحمهم الرحمن ارحموا من فی الارض یرحمکم

من فی السماء۔ ترجمہ رحمت و شفقت کنندگان بر خلق را رحمت میکند رحمان جل شانہ رحم کنید کسے را کہ در زمین است از آدمیان از نیکان و بدان و رحمت بر بدان آنست کہ ایشان را از بدی باز دارید یا رحمت کنید بر ہر کہ قابل رحمت است کند شما را کسے کہ در آسمان است ملک و قدس وے و تخصیص آسمان بجہت کمال وسعت و علو ارتفاع است یا مراد ملائکہ اند و رحمت کردن ایشان دعا و استغفار و طلب رحمت ست از جناب حضرت عزت برائے رحم کنندگان یا مراد حفظ ایشان ست از موذیات از شیاطین جن و انس آے طالب قرب مولے و اے قاصد سعادت دنیا و عقبے شفقت بر عباد حق و رحمت بر خلق قادر مطلق خاصہ حضرت خداست و صفتے است از صفات کاملہ انبیا و اولیا پس جد و جہد تا بر ہر نیک و بد چون آفتاب بتاب و بر سو ر خلق خلق صبر کن و از رحمت و شفقت بر ایشان روے متاب کلماتے چند از اخلاق انبیاء مرتبہ بلند و اوصاف اولیا ارجمند از گوش جان پاک نہ از گوش آب و خاک بشنو۔ شائد کہ بتخصیص تحقیق بدرقہ توفیق از حضیض تقلید بذروہ تحقیق برسی و بحکم الدال علی الخیر کفاعلہ این درویش دلریش قلیل البضاعت عدیم البضاعتہ داخل این گردہ باشکوہ گردد واللہ الموفق۔

در خبرست کہ در عالم غیب و مکمن بے ریب خطاب مستطاب از جناب قدس مآب بعیسے علی نبینا و علیہ الصلوۃ والسلام در رسید کہ اے عیسے اگر خواہی کہ از اخص خاصان و اقرب مقربان ما باشی بر تو باد کہ چہار کردار لازم کنی۔ باش مشفق بر خلائق ما ہمچو آفتاب عالم کہ بر ہر نیک و بد بتابد نہ از تابش نیک وے را افتخار و نہ از تابش بد وے را عار چون ترا منظور حسن ماست با نیک و بد خلق چہ کار بدی را بدی سہل باشد جزا اگر مردی احسن لے من اسا۔ و باش حلیم و نافع ہمچو آب کہ مے رود آنجا کہ می برند اگرچہ وی را بزنند و بر تند و حیات بخش حیوانات و نباتات ست و مطہر لوث نجاسات و کروہات و من الماء کل شیء حی۔ و باش ہمچو زمین کہ مردم بران گناہان میکنند و او فروتنی رود تا قاذورات را بر وے مے افگنند و او بر شیرین میدہد تو نیز بر اشارات حسن معاملہ کن۔ و باش متواضع ہمچو ابوم دائم سر افگندہ و شب زندہ دار در خبرست کہ موسے بن عمران علیہ الصلوۃ والسلام من الرحمان بدرگاہ حضرت آلہ قاضی الحاجات مناجات کرد کہ بار خدایا از چہ شایان رسالت و مکالمت خود گردانید حضرت عز شانہ و عظم برہانہ فرمود کہ اے موسے یاد کن آن روز کہ گوسفندان شعیب پیغمبر میچرانیدی گوسفندے بر سید خود ہم بسیار دوید و ترا ہم بسیار دوانید بعد از مشقت بسیار و محنت بیشمار آن را گرفتے خواستی کہ بعصا بزنی پس تو مرا یاد کردے و عصا از دست بینداختی ہر دو سرون آن

گرفتی بر ہر دو چشم آن بوسہ دادی و گفتی اے حبیب من نفس خود را رنجانیدی و مرا ہم ایذا دادی
و ویرا بر دوش خود انداختہ بجایش آوردی پس بدان رحمتے و شفقتے کہ بر خلقت من کردی
مرتبہ رسالت و مکنتہ مکالمت تو عطا کردیم۔ — در خبر ست کہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم فرمود
کہ خیر الناس من ینفع الناس یعنے بہترین مردم کسے ست کہ نفع رساند بمردم و فرمود علیہ
السلام من کان فی حاجۃ اخیہ کان اللہ فی حاجتہ ہر کہ باشد ساعتے در روان
کردن حاجت برادر مسلمان می باشد حقتعالے در روان کردن حاجت آن ساعی ہم در دنیا و
ہم در آخرت۔ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ دو زن بودند یکے صالحہ نیک کار و دوم
طالحہ بدکار زن صالحہ گربہ را در خانہ بستہ جائے رفت آن گربہ ہیچ چیز بخوردن نیافت از غلبہ
گرسنگی ہمانجا مرد و آن زن طالحہ در صحرا بوقت گرما از راہے بر سر چاہے رسید سگے را دید کہ از
غایت تشنگی زبان از دہان برآوردہ گرد چاہ مے گردید و نمہا کہ بر سر سنگہا بود مے لیسید۔ آن
زن را رحمت و شفقت غالب آمد و او در چاہ انداخت رسن را کوتاہ یافت موے سر خود ببرید
و تافتہ بجائے رسن ساخت آب برآورد و بسگ داد و بادشاہ بے نیاز و حضرت بی انباز فرمود کہ
آن بدکردار را بہ شفقتے کہ بر سگ تشنہ کرد در بہشت بجائے آن زن نیک کار کردیم و زن نیک کار
را در دوزخ بجائے زن بدکردار در آوردیم آی برادر ازین حدیث غریب و قصہ عجیب عبرت در
عبرت مے آید و حیرت در حیرت مے افزاید کہ افعال آن بادشاہ برحق و قادر مطلق معلل بتعلیل و اعراض
نیست و جزا و سزا مربوط بمبادلہ و اعواض نہ خَلَقْتُ الْخَلْقَ لِلْجَنَّۃِ وَلَا اُبَالِیْ وَخَلَقْتُ الْخَلْقَ
لِلنَّارِ وَلَا اُبَالِیْ۔ یعنے پیدا کردم گروہے را در بہشت بے سابقہ عمل و من باک ندارم از کسے آنجا
دلہا کباب میگردند و جگرہا پر آب ہوش مدہوش و عقل خراب و جانہا در اضطراب لَا یُسْئَلُ عَمَّا
یَفْعَلُ وَھُمْ یُسْئَلُوْنَ۔ شعر۔ کس را نہ رسد کہ باز پرسد ز کلال ✻ کز بہر چہ می سازی و چون
میشکنی ✻ آخر این دار فنا را گذاشتنے است و بدار بقا جزا پیوستنی است پیراہن نفسانیت و شنیع
و انا خیر منہ را صد چاک کن و دستار و کلاہ تکبر و تجبر و تہمت و نخوت را از سر بیفکن و از سر خود
تودہ خاک اعتماد از خود کردار برداری و نظر بر فضل و کرم غفار بگمارے۔ تا توانی دلہائے بدلہا
و شفقتے و رحمتے بخلق خدا برسان و خود را از ہستی موہوم و صفات سیئات برہان آی طالب
سوے بنگر کہ از راحت رسانیدن حیوانے جہنمی را جنتی کرد و اگر از راحت رسانیدن انسان
حضرت رحمان ترا بقرب جمال با کمال خویش رساند و سعید ابدی گرداند بعید نیست و از اذیتہ

حیوانے بہشتی دوزخی گشت از اذیت وے کہ حرم انوار حق تعالے ومحل اسرار جلال وجمال است
باسفل سافلین او فتد چہ دور ست اعاذنا اللہ من ذالک ولِلّٰہ دَرّ قائلہ ؎ اینجا نتوان شیخ
نیر زد بہ نیم خس ؛ دل رابدست آر ہمین ست شرست وبس ؛ معنے بیت آن ست کہ نزد مقربین
کہ حسنات الابرار سیئات المقربین ست فنون شیخ حقیقی کہ کشف وکرامت وطے وطیران
وتصرف بر آسمان وغیرہا ست مقدار نیم خس نیرزد ودل بدست آوردن ست کہ دل سلیم
از غیر حق وصفات ذمیمہ است حاصل کردان وبدلے سلیم کہ گنجینہ اسرار خداست وخزینہ انوار
مولے ست راحتے برسان کہ مشرب مقربان ومذہب عاشقان ہمین ست نہ آنکہ متمنار ہر دل را
بجا آوردان گوکہ تمنا در قتل ودزدی وخمر خوردن باشد خوش گفت آنکہ گفت **رباعی** دوراہ خدا
دو کعبہ آمد منزل ؛ یک خانہ کعبہ ست ویک خانہ دل ؛ تا بتوانی زیارت دلہا کن ؛ کافزون
ز ہزار کعبہ آمد یک دل ؛ در خبر ست کہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم باپیر زنہا میگفت ہر حاجتے کہ
در بدن بگوئید من حاجت شمارا روا گردانم - در خبر ست کہ دختر زنے آمد وگفت یا رسول اللہ مادر
من باتو حاجتے دارد ترا مے طلبد فرمود کہ بہر کوچہ کہ مرا بخواہی ببر - پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم
فرمود کہ حق سبحانہ تعالی را ہزار رحمت وشفقت ست یکجزو رحمت را در تمامہ خلقت حیوانات چون
وپری وبحری وبری نہادہ کہ بااو مادرہا بچہ ہارا شیر میدہند ودانہ میخورانند وتربیت میکنند
وحیوان صاحب سم سم خود را از بچہ معلق میدارد کہ ایذا بہ بچہ نہ رسد ونہصد ونود جزو رحمت
حقتعالے برائی عاصیان امت من نگاہداشتہ است تا بآن رحمت ارحم الراحمین واکرم الاکرمین
گنہگاران امت ما رانوازد وبے واسطہ دیگرے کار ایشان راسازد پس اے طالب حق
بحکم تَخَلَّقُوْا بِاَخْلَاقِ اللّٰہِ بجد وجہد تمام بخلق باین اخلاق خلق علیہ واتصاف باین صفت سنیہ
باید کرد تا بحضرت مولے ومبدا اعلے جل وعلی مناسبت ومشابہت حاصل گردد وبہ نجات ابدی سعادت
سرمدی واصل شود در کتب اخلاق آمدہ کہ شخصے بود کہ ہمیشہ قوت خود را از شکار کردے ومعیشت
روزگار خود را بہ ہمین حیلہ بسر بردے روزی بشکار رفت آہو را با بچہ دید اسپ را عقب آہو وبچہ اش
بدوانید آہو قوی بر دوید وبچہ ضعیف مقید بقید وے گردید آن بچہ را دست و پا بستہ بر فتراک زین
بستہ می برد ناگاہ آہو رسیدہ از غلبہ محبت بچہ خود دویدہ با دل بریان وچشم گریان نزد آن شخص آمد
واز غایت محبت از ضرب وسیاست خود نترسید محبت آہو بدل شکاری اثر کرد وبچہ را از قید برہانید
وراحت بدل آہو رسانید آہو بزبان بیزبانی بدرگاہ حضرت آلہ اسندعا در حق آن شکاری کرد فی الفور

بیتاب شد هاتف از عالم غیب وازپردهٔ لاریب آواز داد که ای راحت رسانندهٔ دل خلق مرا
ببرکت این راحت رسانیدن ترا مرتبه سلطنت دادیم در اندک زمانه آن مرد بادشاه گشت ای
درویش از راحت رسانیدن حیوانے بدرجه سلطنت دنیوی رسید از راحت رسانیدن انسانے اگر
بدرجه سلطنت اخروی وقرب حضرت محمد مصطفےٰ برسی عجب وبعید نیست مرویست که در وقت
خلافت حضرت ابوبکر صدیق زالے بود ضعیف از کار مانده از ضعف در گوشه او فتاده هیچ کس
نداشت که خدمت وی کند و زحمت وی کشد امیرالمومنین عمر رضی الله عنه هر شبے در کلبه او
بیامدے جاروب زدے وآب آوردی وآتش کردے وهر حاجتے که زال داشتے مهیا مے فرمودے
شبے عمر برسم قدیم بیامد و در نزد زال رفت زال گفت تو کیستی گفت عمر ـ آمده ام تا حاجت ترا مهیا
کنم زال گفت پیش از تو پیرے بیامده وهمه مهیا کرده رفت عمر بازگشت چند شب متواتر آمده
زال همان جواب گفت ـ عمر در تعجب شد که آن پیر که خواهد بود شبے حضرت عمر کمین کرد تا دریابد این
پیر را چون نگاه کرد ابوبکر صدیق بود رضی الله عنه پس عمر رضی الله عنه گفت که من حسد نکرده ام
ترا ای ابوبکر انچه در یافتی سابق این خیرات ـ آورده اند که سلطان اولیا بایزید بسطامی رحمته الله علیه
در شهر همدان رفته بود آنجا زحمتی شد بجهته تداوی تخم معصفر خرید از ان لختے بخورد وانچه باقی ماند
گوشهٔ دستار بسته در شهر بسطام آمد چون در خانه رسید آنرا کشاد میان آن تخمها مورچه یافت
گفت این مورچه غریب است باز بهمدان برم ـ سفر کرد واز برائی یک مورچه در شهر همدان آمد
در مقامات مذکور است که بقبله اولیا وکعبه اصفیا مقتدائی اهل صفا هادی طالبان راه خدا محبوب
رب الارباب قطب الاقطاب صاحب طریقهٔ علیه حضرت خواجه بهارالدین نقشبندی قدس
سره مجذوبے صاحب تصرفے ملاقات کرد ای خواجا اگر خواهی که راه باطن رابرتو بگشایم راه
راه خلق را از خس وخاشاک ونجاسات وملوثات پاک کن حضرت خواجه باشارت آن مجذوب
محبوب تا مدت هفت سال علے سائرالاحوال کوچها وبازارها را از نجاسات وملوثات بالبلغ وجوه
پاک مے ساخت بعد از مدت هفت سال آن مجذوب مرغوب باخواجه ملاقات کرد وگفت ای
خواجه اگر قرب خدا میخواهی خدمت خلق بے تفرقه کن یعنے صالح باشد یا طالح فاسق شود یا فاجر
انسان باشد خواه حیوان وحوش باشد یا طیور همه را خدمت لله میکن حضرت خواجه بمقتضائے امر
مجذوب خدمت خلق بجا مے آورد در روزی بیرون شهر میرفت ماده سگے در گور کهنه بچه ها داده
بود تشنگی وگرسنگی بر آن ماده سگ غلبه کرد وشیر نه داشت که بچه ها بخورند

مادہ سگ است از راہ شفقت از بچہ ہا جدا نمیشد و بچہ ہا شور و غوغا میکردند حضرت خواجہ بفراست دانست کہ مادہ سگ از تشنگی و گرسنگی شیر ندارد کہ بچہ ہا دہد حضرت خواجہ در شہر آمد و بدوکان حسن نان نوای آمدہ گفت کہ این خرقہ مرا بگیر وچند نان و کباب بدہ حسن نان نوائی گفت ای درویش اگر گرسنہ ہر قدر کہ توانی بخور واگر جائے تعش داری چنانچہ کار جوانان ست ہرگز نان مرا مبر تا من گنہگار نگردم و تو آثم نہ شوی۔ حضرت خواجہ فرمود کہ ترا بہائے نان میدہم ترا باین گناہ سے چہ کار حسن گفت کہ من بہائے نمی گیرم رائگان میدہم القصہ حضرت خواجہ آوند پر از آب وچند نان و کباب گرفتہ بیرون شہر برد و حسن از راہ سوء الظن و تجسس عقب خواجہ پنہان میرفت حضرت خواجہ آوند آب و نان و کباب پیش مادہ سگ نہاد و دو دست بستہ باادب ایستادہ ماند مادہ سگ نان و آب بخورد و غلطان شد و دست و پائے بسوی آسمان کرد بہ زبانے کہ داشت استدعا کرد حسن گفت کہ من بہ چشم خود دیدم کہ انوار بیشمار از ہفت آسمان بہ عنایت حضرت رحمان بر حضرت خواجہ قطب زمین و زمان ریزان و افشان بود و از عرش تا بہ فرش حضرت خواجہ را منکشف شد و من سر خود را بر قدم خواجہ نہادم و عذر سوء الظن خود را خواستم و استدعا بیعت و ارادت کردم حضرت خواجہ فرمودند کہ چون زمام ہدایت بدست من عنایت کنند اول از مریدان من تو باشی ۔ مروی ست کہ امیر المومنین علی کرم اللہ وجہہ براہے میرفت زیر پائے مبارک او مورچہ را پائمالی و ملالے حاصل شد بہ زبان نیاز بہ درگاہ بے نیاز عز اسمہ داد خواہ شد و از شدت درد مے نالید و ہر دو دست می مالید و می گفت خداوندا در تمام عمر خود یک نفس غفلت نورزیدہ ام و یک دم عذاب مفارقت از ذکر تو نہ دیدہ ام مرا معذور دار کہ از در دیبقرار شدہ ام حق تعالے فرمود اے مورچہ روز باز خواست از علی حق ترا درخواست کنم باز بہ جناب قدس مآب عرض نیاز کرد کہ خداوندا از علی خطائے پائے بر من افتاد نہ عمداً امید دارم کہ خطائے علی را عطا فرمائے ۔ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم حضرت علی را در خواب فرمودند کہ ای علی چرا بر زمین با ہوش نہ نہادی اگر شفاعت آن مورچہ نبودے در مہلکہ مے افتادے کارے بباید کرد کہ بعد از آن محتاج بہ عذر و شفاعت نشوی اے برادران اہل وفا و مخلصان با صفا قصہ عجیب کہ نصیب و حصہ این غریب است از گوش جان و از حسن ایقان بشنوید کہ روزے در کوچہ از کوچہائے شہر اکبر آباد مے رفتم در وقت غلبہ سرما از بارش و افر گل ولا ر منگار گشتہ سگ بچہ در آن گل ولائے غرق شدہ و درماندہ نالہا و نعرہائے بسیار و فریادہائے بیشمار میکرد و در باب

فرزند دری اهر رحمتے و شفقتے مبذول داشتم و عنقریب این واقعہ در ہمان کوچہ با قلق و اضطراب
در مشاہدہ زلف پرپیچ وتاب معشوق حقیقی و محبوب تحقیقی چنانچہ ارباب ذوق و مواجید و اصحاب
شوق و توحید را مے باشد با حیرت و حیرانی و با تمام درد سرگردانی اگر براہ عشق رسیدہ دختر آب
محبت چشیدہ میدانے سیر رفتم ناگاہ از طرف دیگر کوچہ سگے را دیدم کہ بطرف من می آید در میان
کوچہ گل ولائے بسیار بود از خوف انتشار افتشار ترسیدم کہ پارچہا نجس شوند در رفتن مسارعت
و مسابقت کردم ہر چند جہد نمودم سگ بجائے کہ لائے بسیار بود برابر من رسید و با من بزبان
فصیح و کلام ملیح گفت کہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ حق جل و علا می فرماید ان اللہ حرم علی
نفسہ الظلم یا عباد فلا تظالموا۔ یعنے حق سبحانہ تعالےٰ می فرماید کہ اللہ تعالےٰ حرام کرد
ظلم بر ذات پاک خود پس ای بندگان من بایکدیگر ظلم نکنید پس تو چرا ظلم و تعدی کردی کہ شارع
عام برائے مرور تمام بندگان است خواہ انسان باشد خواہ حیوان و مسابقت بر من ظلم است
در جوابش گفتم برائے خوف نجس شدن پارچہ قصد مسابقت کردم طہارت جامہ شرط جواز صلوۃ
است۔ سگ مرا جواب داد کہ اگر پارچہ نجس گشتی بسہ بار شستن پاک شدے و نجاست کبر و فخر را
اگر از ہفت دریا بشوئی ہرگز پاک نہ شود۔ اگر درویشے از راہ کبر بر سگ فخر کند با و مصاحبت
اہل حق را جائز نیست پیش او بتواضع ایستادم و گفتم کہ اگر صورت از من کبر و نخوت ظاہر گشتہ
اکنون حقیقتاً و معناً پیش تو بہزار عجز و شکست افتادم بار سگ بمن گفت کہ شیوہ اہل حق
ایثار ست نہ اختیار طرف خشک را برائے خود داشتہ و طرف لائے برائے من گذاشتہ تصوف
نہ آن ست کہ تو کردہ۔ راہ اولیا نہ آن ست کہ تو سپردہ ع۔ شرمت باد ہزار شرمت باد۔
این فقیر بہ ہزار شرمندگی و سرافگندگی بطرفے کہ لائے بود بہ خشوع و خضوع ایستادم و طرف
خشک بآن سگ گذاشتم سگ باز ہم گفت کہ باین عقل ضعیف و ادراک نحیف حق تعالیٰ جلشانہٗ
را نمیتوان دریافت۔ طالب کامل حق آنست کہ اول دانا باشد و اوسط آنست کہ او را چشم
بینا باشد و ادنےٰ آنست کہ او را گوش شنوا باشد و اگر ازینہا ہیچ کدام نباشد ویرا باید کہ طریقہ
ابرار کہ عباد و زہاد و اتقیا و اصفیا اند اختیار کند و بہ طریق صوفیہ مقربین کہ لافرق بینی و بینہم
در شان ایشان ست والفقر اذا تم فہو اللہ ایشان را شان ست و تخلقوا باخلاق اللہ
نشان ست نہ در آید۔ العاقل تکفیہ الاشارۃ والجاہل لا تغنیہ العبارۃ۔
وھو معکم اینما کنتم ونحن اقرب الیہ من حبل الورید۔ وجود خود را با او

او را با خود باید دانست و او را دو نباید شمرد ظاهر معنی آیت شریف چنین ست که خدا تعالی با شماست هر جا که باشید ما نزدیک
تریم بسوی انسان از رگ جانش پس باید دانست که بودن چیزی را با چیزی معیت خوانند این بودن چیز بچیزی یا بمجازست
یا بحقیقت پس علمای ظاهر اند مذهب اینست که این بودن چیزی بچیزی بمجازست نه بحقیقت گویند خدا تعالی با همه ذرات عالم
ست نه بذات بلکه بعلم و بر همه ذرات قادرست و مذهب جماعت متکلمین همچنین ست اما صوفیان فنا فی المعنی هر قناعت نکنند حقیقت
جزئی الطلب کنند و مذهب ایشان اینست که معیت حق تعالی با جمیع ذرات کائنات بحقیقت ست او بذات خود با جمیع اشیای
کائنات نه چون معیت ست که متکلمان گویند مفهوم علمای ظاهرست یعنی نه چون معیت عرض ست با جسم و نه معیت جسم با جسم
ست و نه معیت عرض با عرض ست و نه معیت عرض با جوهر بلکه معیتی ست خارج از معیات اربعه آیه کریمه ما یکون من نجوی
ثلثة الا هو رابعهم ولا خمسة الا هو سادسهم ولا ادنی من ذلک ولا اکثر الا هو معهم اینما کانوا یعنی
نباشد ازین از گویند با هم سه کس مگر که خدای چهارم ایشانست و عالم ست باعمال و احوال و اقوال آشکارا و نهانی و داناست بهمه صفات
و خطرات و کیفیات ظاهر و باطنی و نه پنج تن از گو باشند مگر که ششم ایشان خداست و نه کمتر باشد ازین عدد و نه بیشتر مگر که خدا با ایشان هر جا
باشند در سبع سماوات یا در ... هفت زمین مطویات و آیه کریمه و اذا سألک عبادی عنی فانی قریب بتامل بخوان و قرب
حق تعالی از قرب ... بنحو اقرب میدان ــ زین معیت دم مزن بنشین خموش ؛ این معیت در نیابد عقل و هوش ؛ ای برادر
اقرب تمثالات قرب حق با موجودات قرب روح باجساد که روح از عالم امرست داخل بدن و نه خارج و نه متصل از دست و نه منفصل از
صفات جسم مبرست و از نقصان البته معرا با این همه در جمیع اجزاء بدن منتشر اگر هزار سال با قالب البته داشته باشد هیچ خلل و نقصان
در طهارت و صفا آن ره نیابد همچنانکه پیش از معیت قالب بود اکنون صفوت و لطافت ست هیچ کثافتی پیدا نگردد همچنین قرب حق را
با خلق میدان که هیچ خلل امکانی بتنزه قدس ذات احدی اش نرسد فتبارک الله احسن الخالقین چون حقیقت معیت حق را با جسم شناختی
سر من عرف نفسه فقد عرف ربه دریافتی و طائفه ثانیه اجبهم فکشفنا عنک غطاءک فبصرک الیوم حدید غشاوه از بصر بصیرت
ایشان برداشته اند و در زمره نظارکیان جمال اسماء ذات و کمال صمدیه صفات داشته اند جمیع بظاهر کونات مرآت جمال با کمال
صفات متعالیات گشته و انوار آفتاب عالمتاب بر هر ذره از ذرات موجودات یافته هر حجابی از هفتاد هزار حجب ان لله تعالی
الف حجاب من نور و ظلمة مظهر جمال صفاتی و آئینه کمال اسمائی گماشته کما قال النبی صلی الله علیه وسلم لا یزال العبد یتقرب
الی بالنوافل حتی احبه فاذا احببته کنت سمعه الذی یسمع به و بصره الذی یبصر به و یده التی یبطش بها و رجله التی یمشی بها فلا فرق بینی و بینه
آنانکه متصف بقرب نوافل شده اند هر تری و هر فعلی و انفعالی و هر صفتی که از مظاهر ظاهرست نزد این طائفه از حق ظاهرست قل کل من
عند الله حال ایشان ست و ما بکم من نعمة فمن الله مآل ایشان ست سبحان الله غریب کاری و عجیب اسراریست که دل
ایشان گنجینه اسرار محبت آلهی گشته و مخزن صفات لا متناهی و نامش مفلس نهاده اند ع گدا پادشاه ست
نامش گداست ــ آنکس که ترا شناخت جان را چه کند ؛ فرزند و عیال و خانمان را چه کند ؛ دیوانه کنی هر دو جهانش بخشی ؛ دیوانه تو

مقام قرب و معیت از سالکان این طائفه کرا حاصل ست پائے عقل و علم درین میدان بے
پایان لنگ و گوش هوش در ادراک اسرار این موطن کر و گنگ بصر بصیرتی علمائے ظواهر را در
نظارهٔ انوار این جمال بجز اعمی هیچ حاصل نه و عقل عقلا را غیر از جهل هیچ حاصل نه ــه زین معیت
درنیابد عقل و هوش ٭ زین معیت دم مزن بنشین خموش ٭ و حصول این قرب و معیت
ثمرهٔ قرب نوافل ست طائفه ثالثه را چون جذبهٔ الٰهی دریابد بحکم جذبةٌ من جذبات الله
خیرٌ من عبادة الثقلین بے سابقهٔ عمل رفع حجب ظلمانی و نورانی شود و بمشاهدهٔ مرتبه
احدیت ذات مشرف گردد و همه علوم مضمحل و تمام رسوم باطل شود حدود متلاشی تعریف و تعین
لاشئے گردد و حقیقت لمن الملک الیوم لله الواحد القهار هویدا و سر کل شیءٍ هالکٌ
الا وجهه و نور هو الاول و الآخر و الظاهر و الباطن پیدا گردد و هستی موهوم به هستی
موهوب مبدل شود ــه موج بحر لمن الملک برآید ناگاه ٭ غرق گردند دران بحر چه درویش و
چه شاه ٭ خرمن هستی موهوم چنان مے سوزند ٭ آتش عشق که نے دانه بماند نے کاه ٭ و حقیقت
لا اله الا الله و حقیقت توحید وے نماید و بکنه انا من اهوی و من اهوی انا و بقول
شیر بیشهٔ میدان حقیقت و شاه شکر مبارز معرفت و طریقت حضرت علی کرم الله وجهه ما رأیتُ
شیئًا الا و رأیتُ الله متصف گردد چون این مرتبهٔ علیا حاصل شد بحقیقت ایمان و کنه اطمینان واصل
گردد بر و نصف دائره ولایت و نیمه راه اسلام را قطع کرده باقی اکثر مما قطع و طوے درین مقام
واصل آگاه چنان خود را گم کند که هر چند خود را جوید حق را یابد ــه چو ممکن گرد امکان بر فشاند ٭
بجز واجب در و چیزے نماند ٭ رباعی روزان بتو بودم و نمیدانستم ٭ شب با تو غنودم و
نمیدانستم ٭ ظن برده بُدم دوش که من جمله منم ٭ من جملهٔ تو بودم و نمیدانستم ٭ روزے
شخصے بر دروازهٔ سلطان العارفین بایزید بسطامی قدس الله سره السامی آواز داد. این
ابویزید سلطان در جوابش گفت ذهب ابو یزید فی الذاهبین فی الله یعنی شخص بر دروا
گفت بایزید کجاست فرمودند که بایزید رفت و گم شد با جماعت که در حق سبحانه گم شدند و تا ابد
الآباد رجوع بوجود بشریت خود نکنند اے برادر اول یافت ست بعد از نایافت در آخر کار نایافت
ست چنانچه بصر و بصیرت طائفه اولے را در معرفت حالت طائفه ثانیه بجز اعمی حاصل نه طائفه
ثانیه را در معرفت حالت این طائفه علیه بجز جهل و عمے نصیبه نیست اے سالک آگاه الوصول
بهذه الحالات الشریفة والمقامات العجیبة ممکن را واجب منگر دانده و واجب را ممکن

نمیساز د الحق حق والعقل عقل قال الغوث الاعظم کل حقیقة ردہ الشریعة
فهو الحاد وزندقة **نظم** ممکن زتنگنائے عدم ناکشیدہ رخت ؛ واجب بجلوہ گاہ عیان
تانہادہ گام ؛ درحیرتم کہ این ہمہ نقش ونگار چیست ؛ برلوح صورت آمدہ مشہود خاص وعام ؛
ہریک نہفتہ لیک ز مرآت آن دگر ؛ برداشتہ زجلوہ احکام خویش کام ؛ بادہ نہان وجام
نہان آمدہ پدید ؛ درجام عکس بادہ ودر بادہ عکس جام ــــــ گویدآنکس درین مقام فضول ؛
کہ تجلی نداند از حلول ؛ وحصول این مرتبہ ثمرہ قرب فرائض ست۔ طائفہ رابعہ کہ وصول ایشان
از راہ اصطفا واجتبا وتدنے وتدلے ست از احوال ایشان جگویم وچہ نویسم آنجا عبارات
مختفے واشارات منتہی ست بیان درانجا عین ستار ست علم آنجا عین جہل ست قال الغوث الاعظم
سالت عن الرب ما علم العلم قال الرب جہل العلم۔ ای براد رچون عالم نماند علم
از کجا ماند آنجا ہمہ عرفت بی بی ست **نظم** قرب حق با بندہ دوراست از قیاس ؛
برقیاس خود منہ آنرا اساس ؛ قرب نے بالا وپستی رفتن ست ؛ قرب حق از قید ہستی رستن ست
نحن اقرب گفت من حبل الورید ؛ تو فگندے تیر فکرت را بعید ؛ این معیت را نیابد عقل وہوش ؛
زین معیت دم مزن بنشین خموش ؛ قال الغوث الاعظم من اراد ان یبین الحال
بالمقال فقد کفر۔ اے برادر اخص خواص اولیار از این مقام بہرہ نیست وبجز از عمی وجہل
ہیچ نصیبہ نہ زیراچہ این مقام قرب ومعیت خاص مقام انبیا ورسل ست مگر بعضے اولیارا کہ
بتربیت حضرت نبوت علے مصدرہا الصلوۃ والسلام واصل گشتہ باشند کہ بصر اولیا در انوار
این قرب ومعیت منقضے میگردد چنانچہ بصر ما در برق خاطف مستتر مے شود اے برادر ہدایتہ
بااین مرتبہ علیا بے عنایات ازلے نیست ذلک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء واللہ یختص
برحمتہ من یشاء وحصول این مرتبہ علیا ثمرہ بین القربین المذکورین ست کہ اعتدال از
خاصہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم وانبیا ورسل وبعضے اولیارا بقدر استعداد آن ہم بہرہ و
نصیبہ است۔ اے سالک آگاہ ہاے ومعلم وموصل کمال این راہ عشق ست ولیس فتنال
اللہ کما عشقہ ومحبتہ حتی رزقنا اللہ ایانا وایاکم عجائب اسرار وغرائب
تجلیاتہ وانوارہ فلنختم کلامنا بکلام مثنوی المولوی المعنوی ــــــ شاد باش اے
عشق خوش سودائے ما ؛ اے طبیب جملہ علتہائے ما ؛ ملت عاشق زملتہا جدا است ؛ عاشقان
را مذہب وملت خدا است ؛ آنکہ عاشق نیست او در آب در ؛ صورت خود بیند ای صاحب نظر

صورت عاشق چو شد فانی ازو ۞ پس در آب اکنون کرا بیند بگو ۞ عاشقان را شد مدرس
حسن دوست ۞ دفتر و درس همه شان روی اوست ۞ آتشی از عشق در جان برفروز
بر سر فکر و عبارت را بسوز ۞ آنطرف که عشق می افروزد درد ۞ بوحنیفه شافعی درسی نکرد
عشق آن شعله است کو چون برفروخت ۞ هر چه جز معشوق باقی جمله سوخت ۞ ماند الا الله
باقی جمله رفت ۞ شاد باش ای عشق شرکت سوز رفت ۞ در نگویم عقل ها را بر درد ۞
در نویسم بس قلمها بشکند ۞ بعد ازین گر شرح گویم ابلهیست ۞ زانکه شرح او ورای آگهی ست ۞
در نیابد حال پخته هیچ خام ۞ پس سخن کوتاه باید والسلام

چون سالک در شغل خود را فانی ست و علم فنار خویش در مشاهده و آمد و اصلا از وجود او علم او نشان نماند صاحبان این طریقت این را فنار میگویند و چون علم فنا هم یکبارگی برفت که علم العلم هیچ نماند آن برا فنار فنا گویند و فنار اتم خوانند و نزد من آنست که چون از کثرت ذکر این حالت بر انعکس روی دهد و خیال این فنا مدام ملحوظ بماند تا که ملکه گردد که وجود و هوش و گوش و و عقل و فهم بر آن کس منکشف گردد که من تمام فانی ام به نسبت خود که در من هرگز بقائیت و این علم یقین گردد و زایل نشود و چه هیچ حرکت و سکون از خود و از غیر خود نیابد مگر از خدا جل جلاله پس هر این کس فنار اتم آمد من عرف نفسه بالفنار و چون خود را مع تمام مخلوقات عدم محض دید و فنار مطلق شناخت و حق حقیقت خود یکبارگی دریافت نه بدریافت خود بلکه به تعلیم پروردگار خود جل جلاله فنار تمام شد و باز این وجود موهوب خود را تمامی بقیومیت حق قائم دانست که که در هر آن قائم مطلق و موجود بر حق مرا موجود و قائم میدارد و مدام مدد وجود از آن طرف چنانچه فتیله را از روغن تازه در چراغ مدد میرسد که باد قائم و من و جمله مخلوقات بدین دستور پس درین مقام خوف و رجا یکبارگی از غیر حق برخاست . حقیقت فنار و بقار این کس را منکشف شد پس در هر آن فنار و بقار در یک ذات واحد بمرتبه کمال آمد پس در هر آنی که فناست بقا هم با اوست مقام فنا فی الله و مقام بقا بالله همین جا اتمام یافت والسلام علی رسول الله و آله و صحبه و تابعیه . ذات حق سبحانه تعالی من حیث هی مجردة عن الاسماء والصفات والنسبت والاعتبارات . مدرک و مفهوم و مشهود و معلوم هیچکس نتواند شد و محکوم علیه هیچ حکمی نمیگردد ولیکن باعتبارات التجلیات والنسب والاعتبارات علی قدر الطاقة البشریة والاستعدادات معلوم و مشهود میگردد و آن حقیقت

علیہ اول تجلّے کرد علاً بشانے کلے جامع جمیع شیون الٰہیہ وکونیہ ازلیہ و ابدیہ بآن طریقہ کہ ذات خود را مستجمع جمیع حقائق ونسب واعتبارات واسمار وصفات چہ ثبوت نسب وچہ تجرد از نسب بلکہ تجرد از تجرد نیز یافت ابابر وجہ کلے جملے بے اعتبار وامتیاز شیون از یکدیگر واین صورت معلومہ ذات را حقیقت محمدے علی مظہر الصلوٰۃ والتسلیمات وبرزخ کبرے ومرتبہ قاب قوسین او ادنے گویند واگر بآن ملاحظہ عدم اعتبارات کنند احدیت گویند واگر بملاحظہ اثبات اعتبارات کنند واحدیت گویند وباصلاحیت وے اعتبارین مذکورین راہمان حقیقت محمدے گویند پس ظہور جمیع اسمار متقابلہ چون ہادے ومضل ومعطی ومانع ومعز ومذل وباسط وقابض ورافع وخافض واسمار غیر متقابلہ وجمیع حقائق مختلفہ وجمیع افراد متعددہ از اعلے وادنے ونفیس وخسیس از عرش تابہ فرش وملائکہ علوے وجنہ سفلے ہمہ ناشی ازان حقیقت محمدی ست وقول رسول مقبول علیہ السلام اول ما خلق اللہ نوری ثم خلق اللہ ما خلق اللہ نوری وقول لولاک لما خلقت الافلاک ونعمہ لولاک لما اظہرت الربوبیۃ وندا یا محمد انت عشقی وانا عشقک تا ہفتاد ہزار سال رال اندر انگہہ ہرچہ ہست ونام ہستی براو نہادہ ہمہ منتشی ازان حقیقت علیہ ست پس ظہور ذات در پردۂ صفات ست وظہور صفات در پردۂ اسما وظہور اسما در پردہ مظاہر ہرچہ در عالم موجود ست حسن ذاتے دارد وقبح نسبی واضافی چنانچہ سمیت ورسم صفتے ست کامل الحسن کہ اہل زہر دانند وبہ نسبت اہلاک غیر او را قبیح پندارند وچون حدت آہن شمشیر فی نفسہا صفتے ست حسن اگر بموقع شود واگر استعمال بے موقع نمودہ آید قبیح پندارند پس ہرچہ در حیز خلق آید بہ نسبت آنکہ حقتعالے پیدا کردہ است در وے حکمتہائے عجیبہ وکمالات غریبہ است ربنا ما خلقت ھذا باطلا مشعر این ست زیرا کہ حکیم قصد ایجاد باطل نکند ؎ برگ درختان سبز در نظر ہوشیار ؛ ہر ورقے دفتریست معرفت کردگار للحافظ الشیرازی ؎ پیر ما گفت خطا در قلم صنع نرفت ؛ آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد چون سر وان من شیء الا یسبح بحمدہ دریافتے انوار آفتاب عالم تاب را در ذرہ خوار واسرار بحر زخار در قطرہ بے مقدار یافتے در ہرچہ نظر کند خدا را بیند .... این ست کمال مرد در راہ خدا۔ قال امیر المومنین علی کرم اللہ وجہہ ما رایت شیئا الا ورایت اللہ فیہ ونیز از وے منقول ست کہ ما رایت شیئا الا ورایت اللہ پس حقیقت محمدے جامع است مر جمیع مخلوقات علویہ وسفلیہ علمیہ وعینیہ را وباعتبار مقتضیات اسمار متقابلات مظہرات

مختلفہ ومحل تجلیات متنوعہ ظہور مے یابد ؎ زحق ماہر یکے خبطے و قسمے است ؛ معاد و مبدہ
ہر یک زاسمے ست ؛ بدان اسم اند موجودات قائم ؛ وزان اسم اند در تسبیح دائم ؛
بمبدء ہر یکے را مصدر مے شد ؛ بوقت بازگشتن چون در مے شد ؛ ازان در کامد اول ہم بدرشد
اگرچہ در معاش او در بدرشد ؛ وتجلیات حق سبحانہ دو قسم ست جلالی وجمالی۔ جلالی چون
اعدام وکفر وشرک وضلالت واضلال واہلاک مطلق واستکبار حق واعوجاج از نہج قویم
وانحراف از صراط مستقیم واین امور را شارع بشیطان نسبت فرمود ومظہر اتم ومجلائے
اکمال این اشیا ابلیس آمد واعوان وتابع او ولہذا ہر چیزے کہ ازین امور یافتہ شود آن
صفت را اضافہ بشیطان کنند ونیز حدیث اِنَّ اللّٰہَ تعالی سبعین الف حجاب من نور
وظلمۃ مشعر آن ست کہ ہرچہ نورانی ست چون ایجاد واظہار ولطف ورحمت وعلم ویقین
واحوال ومقامات ومعارف واخلاق حمیدہ ہمہ جمالے ورحمانے اند وہرچہ ظلمانے است
چون اعدام وبطون وقہر وجلال وجہل وگمان وخطا ونسیان ورسوم وعادات
وجملہ اخلاق ذمیمہ جلالے وشیطانے اند ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۔ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ عَلٰى رَسُوْلِهٖ مُحَمَّدٍ
وَّاٰلِهٖ اَجْمَعِيْنَ۔ امابعد ابلاغ سلام محبت التیام از درویش دلریش عبدالرحیم بجناب
فضائل وفواضل مآب کمالات اکتساب مرکز ولایت مخزن ارشاد وہدایت اخوے اعزے
شیخ محمد زاد اللہ العزت والمجد۔ واضح آنکہ ؎ درد وغم وعشق بوالہوس را ندہند ؛ ماوائے
سمندرے مگس را ندہند ؛ ہم مورچہ را ملک سلیمان ندہند ؛ عزوشرف شاہ عسس ندہند
طالبان حق ہستی وارند کہ بکونین سر فرو نیارند اَلْجَنَّةُ سِجْنُ الْعَارِفِيْنَ اَیْ بِدُوْنِ وِصَالِهٖ
كَمَا اَنَّ الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِيْنَ اَیْ بِدُوْنِ مَعْرِفَتِ كَمَالِهٖ۔ اگر وعدہ دیدار جمال یار در
بہشت نبودے ہرگز ذکر بہشت از زبان ایشان کسے نشنیدے ودوزخ چون جائے از
جمال ست بنابران موضع قہر وجلال ست وازینجاست دعاء رسول مقبول علیہ وعلےٰ آلہ
التحیات والتسلیمات اللّٰھم انا نسئلک الجنۃ ونعوذبک من النار پیدا گردد حقیقت
رضامندے حق جل شانہ از مستدعی بہمان وغضب از مستدعی عنہما ہویدا گردد وانچہ از
سلطان عارفان پیشوائے عاشقان بایزید بسطامے قدس سرہ السامے منقول ست
کہ اگر بر زبان او ذکر دیدار رفتے وضو ساختے واگر ذکر بہشت ونعیم جنۃ رفتے غسل کردے

ازانکه دنیا حدث ست بذکر او وضو او لے و عقبے جائے قضائے شہوت ست بذکر او غسل
احرے پس ازجہت ارشاد طالبان و امداد سالکان ست کہ زنہار آنہار الذاتہا مطلوب
و محبوب خود نسازند و ذکر آنہار ادر دل نگمارند و ذکر آنہار ابر زبان نیارند و اگر سہواً ذکر گردد
بتوبہ و استغفار تعجیل نمایند و وضو و غسل از لوازم کمال توجہ استغفار دانند۔ اے برادر
قصہ مردان دیگر و مخنثان و سو شان قصہ دیگر قال علیہ الصلوٰۃ والسلام طالب الدنیا
مونث و طالب العقبیٰ مذکر والعیٰا قال علیہ الصلوٰۃ والسلام الدنیا
حرام علی اہل الآخرۃ والآخرۃ حرام علی اہل الدنیا وکلاہما حرام علی اہل اللہ
تو و طوبے ما و قامت یار ؛ فکر ہر کس بقدر ہمت اوست ؛ قبلۃ المرء ہمتہ ہر چہ
مقصود تست معبود تست گر گل گذرد بخاطرت گل باشی ؛ ور بلبل بقرار بلبل باشی ؛
ہمت عوام کالانعام ہمہ پوست و ہمت صالحان و عابدان ہمہ از وست و ہمت عاشقان و
عارفان ہمہ اوست نیست بر لوح دلم جز الف قامت یار ؛ چکنم حرف دگر یاد نداد استادم ؛
اہل الدنیا فی نیران مبین و اہل الآخرۃ فی خسران مبین و اہل المحبۃ والعرفان
فی شہود و عیان مبین لولا الحمقا لخربت الدنیا۔ منقول ست و اہل الجنۃ بلہا کلام
مقبول ست۔ حمق شان چیست مزخرفات فانیہ را و موہات آنیہ را بر نعیم مقیم ابدے
سرمدے ایثار کردن و بلہ شان چیست از قصور ہمت حور و قصور اختیار نمودن و از غفلت
و نسیان طلب بستان کردن و از طلب کمال و جمال حضرت حق باز ماندن فاعتبروا یا
اولی الابصار و تفکروا یا اولی الافکار شعر۔ سوف تری اذا انکشف
الغبار ؛ افرس تحتک ام حمار ؛ بہ دانے چو روشن شود این غبار
کہ بر لاشہ یا بر اسپے سوار ؛ اللہم اقطع عنی ما یقطعنی عنک و خلصنا عن
الملاہی و ارنا حقائق الاشیاء کما ہی پس دل و زبان را از ذکر دنیا و عقبے باز داریم
ورد سے بحقیقت کار آریم مقربان اللہ و محرمان درگاہ وسطے مقامات عالیات بند نشوند و باوقات
در مقامات خرسند نگردد و سلوک اجمالے را پسند نہ کنند تا اولے حق مقام فروتر نکنند عروج
بمقام برتر نہ نمایند

بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد للہ والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ محمد و آلہ اجمعین
اما بعد از فقیر عبد الرحیم بعد از سلام خیر انجام بخدمت آن عاشق اللہ و عارف اسرار درگاہ سبحانی

شیخ محمد بیو واضح آنکه عمر عزیز را العزیز اعمال صرف باید نمود تا در آخرت خسارت نشود اگرچه جمیع
حسنات حسنه اند لیکن بحکم حسنات الابرار سیئات المقربین حکم دیگر دارند لا یعرفه الا
العارفون والعاشقون ولم یعرفه العلماء الکاملون سلطان العارفین بایزید
گفت توبة الناس عن الذنوب و توبتی عن قول لا اله الا الله و مصطفے صلے الله
علیه وسلم فرمود افضل ما قلت انا والنبیون من قبلی لا اله الا الله کس نداند که بایزید
قدس سره مخالفت کرده است آن لا اله الا الله نیز بزبان ست نه بدل لا اله الا
الله گفتن دیگرست و لا اله الا الله دانستن دیگرست و لا اله الا الله شدن دیگرست ۔
پس توبه سلطان العارفین از درجه عوام اینست که مرتبه اول ست فافهم اینجا یعنے ماند شروع
در اثبات ست و بحکم العشق نار فے القلوب یحرق ماسوی المحبوب والمحدث اذا قورن
بالقدیم لم یبق چندان باید سوخت که عاشق سوخته گردد چون عاشق سوخته شد در بعضے
مظهر عشق مے ماند و در بعضے معشوق ما رایت شیئا الا و رایت الله شعر اول ست
شعر چون از تو بجز عشق نجویم بجهان ؛ خواهی تو وصال جو و خواهی هجران ؛ هجران و وصال
تو مرا شد یکسان ؛ بے عشق تو بودنم ندارد سامان ؛ یعنے ازتا فے ست علی اختلاف
الاستعدادات اختلاف الحالات درس و تدریس بے حضوری لقلقه زبانی ست
و تضییع وقت وانچه در سینه است درسی نه انا افراق نباید الاقران ثم الاقران دوام شهود
و حضورے را النصب العین دارند و در هرچه مشغول باشند عین وصل ست و اگرے شهود و
حضورے مشغولی الصلوة و تلاوت اند عین وبال ست سر رشته دولت ای برادر بکف آر
این عمر گرامے بخسارت نگذار ؛ دائم همه جا با همه کس در همه کار ؛ میدار نهفته چشم دل
جانب یار ؛ قل الله ثم ذرهم الله الله الله میان محمد معظم را معلوم آنکه غفلت
ولو کان ساعة کفر ست مسلمان باید زیست بے یاد خدا زیستن بصورت مرگ ست بلکه
بدتر از مرگ و میان دلدار بیگ را چه نویسم که خود دانا و فهمیده اند آنچه احسن و اهم باشد
مشغول باشند و دیگر نوشته بودند که کتاب مے نوشته باشند مخدوما چون فرصت کم ست
نوشتن میسر نے آید با این هم هرچه شما بنویسند در باب او حلے و جوابے و شرحے نوشته
خواهد شد و بے سائل میسر نے آید امام شافعے رضی الله عنه فرمود علم علما العلم من
نمیرسد و تمام علم من باین مسئله صوفیه نمیرسد الوقت سیف قاطع فعلیک الوقت

مشیخت مآب حقائق و معرفت اکتساب برادر شیخ محمد و شیخ معظم و دلدار بیگ از درویش
دالیشن بعد از سلام خیر انجام واضح آنکه الوقت سیف قاطع لیس لا جار سعی تمام در حصول آگاہی
دوام باید کرد که سعادت و عبادت و شقاوت در فراغت التصوف کالمجد لا اختلاط
فیه هزل کان رسول الله صلی الله علیه وسلم دائم الفکر متواصل الحزن - ہر چه
از حق باز دارد از خود باز دار ما شغلک عن الحق فهو صنمک و دنیاک ؎ چیست دنیا
از خدا غافل شدن ؛ نے قماش و نقره و فرزند و زن ؛ بمطالعه کتاب و مذاکره علم چندان توغل
کنند که داخل در العلم حجاب الاکبر گردد باید که چنان کنند که واصل العلم رفع حجاب گردد ؎
علم حق در علم صوفی گم شود ؛ این سخن کے باور مردم شود ؛ وصیت بزرگانست کن طالب
الاستقامت ولا تکن طالب الکرامت اوقات عزیز را غنیمت شمار و انفاس خود را بے
آگاہی مگذار کن لله والا فلا تکن باید که دراز دیاد کیفیت و کمیت نسبت کوشش کنند
؎ تو ز خود گم شو که توحید این بود ؛ گم شدن گم کن که تفرید این بود ؛ سَأَلَ الغوثُ الأعظمُ
عنِ التَّرهبِ عن علمٍ فلجابَ اللهُ تعالیٰ جهلَ العلمِ - فافهمْ - چنان باشی که خود را از عملت
بر آری و دیگران را نیز بحکم آیته کریمه فاستقم کما امرت ومن تاب معک - الله - الله الله
ولیس فی الوجود سوی الله - ع - قلم اینجا رسید و سر بشکست ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛
حامداً و مصلیاً و مسلماً - اما بعد از احقر العباد عبد الرحیم بعد از سلام خیر انجام محبت واضح
آنکه اے برادر کار عاشق سوز دوام و ساز تمام ست و شیوه معشوق کرشمه و نازاست و طریقه
عاشق ہمیشه عجز و نیاز ؎ زرد روئی ہمه پیران ره را ؛ محاسنها بخون دل خضاب است ؛
ہمه مردان درین ره زین مصیبت ؛ جگرها تشنه و دلها کباب ست ؛ فرض عشاق ست
توجه دوام و ہر چه آن حضرت وے را باز دارد بر وے حرام ؎ کل نوم علی المحب حرام ؛
قال علیه الصلوٰة والسلام من شغلک عن الحق فهو دنیاک و صنمک ازان لا یملے
یعنی عارف شبلی پرسیدند که ما صفته العارف قال صم بکم عمی - قول حبک الشئی
یعمی و یصم موید این ست ای برادر چون لا اله الا الله راهنمیدی و کل شیٔ هالک الا
وجهه را دانستی سر ما رایت شیئاً الا ورایت الله فیه را معلوم کردے پس ہر چه روی
آری بحق روے آورده باشی ہر چه بینی حق را بینی ہر چه شنوے حق را شنوی ؎ این ست
کمال مرد در راه خدا ؛ در ہر چه نظر کند خدا را بیند ؛ اے برادر زہد تقوی مرتبه علیاست اما

گفت ما را جلوۂ معشوق دراین کار داشت ❊ عاشق دل سوختہ از خود و از غیر نظر بر دوختہ
بمقامے می رسد کہ عشق آنجا حجابے ست۔ قال الغوث الاعظم العشق حجاب بین
العاشق والمعشوق چون عاشق وعشق نماند جز معشوق ہیچ نماند ع ماند الا اللہ باقی جملہ رفت
ہ قلم اینجا رسید و سر بشکست ❊ اللہ اللہ لیس فی الوجود الا اللہ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊
کہ استدعا ملاقات و فتوحے یومیہ کردہ بود اجماع جمیع اہل اللہ است برآنکہ بئس الفقیر
علی باب الامیر وحق سبحانہ تعالے می فرماید کہ ماامتاع الدنیا الا قلیل وازان اقل قلیل
شما رسیدہ پس بالغرض ازان چیزے بمن خواہید داد جز لاشیء اش خواہد بود و پس برائے
جز و لاشیئے چہ مناسب کہ نام خود را از دیوان حق تعالے برکشم کہ در کتب مشائخ مکتوب است
اگر نام کسے در دیوان بادشاہے باشد از دیوان الٰہی برمے آرندش۔ کہ خطے نوشتہ واستدعا
نمودہ کہ بزیارت خواجہ معین الدین تشریف آرند کہ بدان تعریف ملاقات میسر آید۔ فرمودند
ان اللہ لا ینظر الی صورکم واعمالکم انما ینظر الی قلوبکم ونیاتکم باشال این امور فریفتہ
نمی شوم۔ کہ از کیمیا وکیفیت سلوک راہ خدا استفسار نمودہ بود ارقام فرمودند اذا تزوجت
الاجساد وتجسدت الارواح حصل المقصود
بسم اللہ الرحمٰن الرحیم الحمد للہ الذی ھدانا الصراط المستقیم ووفقنا للعروج الی
معارج المنھج القویم والصلوٰۃ علی رسولہ صاحب الخلق العظیم وآلہ واصحابہ
الھداۃ الی النعیم المقیم۔ اما بعد فیقول العبد الضعیف النحیف الراجی الی الرب
المعین عبد الرحیم بن وجیہ الحق والدین غفر اللہ لہ ولوالدیہ واحسن الیھما
والیہ لما اقتبست الشیخ عبید اللہ بن مخزن الحقائق والمعارف شیخ محمد قدس سرہ
اشغال الطریقۃ القادریۃ والچشتیۃ والنقشبندیۃ والمداریۃ زاد اللہ الاعلام
شرفا وعزا ورایت فیہ آثار الفناء والبقاء وانوارھا واسرارھا فاجزتہ لارشاد
الطالبین والسالکین الی اللہ والبستہ خرقۃ المشائخ قدس اللہ اسرارھم کما
اجازنی والبسنی مشائخ الطرق المذکورۃ فمن صحبہ فکانہ صحبنی ویدہ کیدی
فمن بائعہ فکانہ بائعنی وایضا اجزتہ لدرس التفسیر والحدیث اللھم ارزقنی
ایاہ الاستقامۃ علی سجادۃ المشائخ واجعل الآخرۃ خیرا من الاولی بعزتک
وبحرمۃ نبیک وآلہ واصحابہ اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین قال اللہ تعالے

تائیدات سبحانی و توصیفات ربانی شامل حال حسن مآل آن ذات منبع الحسنات متوالیہ و
متکاثرہ باد بالنبی وآلہ الامجاد بعد از ابلاغ سلام و شوق التیام واضح ضمیر عشق پذیر آنکہ
رقیمہ منیفہ رسید شوق پر زیادگردید ارقام کلک مشک فام شدہ بود کہ از استماع کلام مہا فیض
ترجمان روز و شب طبع شادان و مست سرشار ست لذۃ غریبہ را دریافتہ شد سید السند فیض
حق ناگاہ رسد فاما بر دل آگاہ رسد علامت دل آگاہ چیست۔ ادخال النور والسرور
بلا کما الحبیب الشکور والتجافی عن دار الغرور آری لذت یاد حق ذوق ہمہ لذت ہا
ست ذاق من ذاق فہم من فہم ومن لم یذق لم یدر۔ لذت دنیا و لذت آخرت
در جنب لذت دریافت حق بمنزلہ وسوسہ در مشاہد حق آنانکہ شراب وصل چشیدہ اند و از
خود و از غیر خود رسیدہ اند علی الدوام در ہر دو جہان مست و سرشار اند علامت مستان اہل
عشق حق را چنان گفتہ اند خیاری سکاری لا دینہم ولا نصاری۔ للحافظ الشیرازی
مستم چنان کنی کہ ندانم ز بیخودی ٭ در عرصۂ خیال کہ آمد کدام رفت ٭ و ثمرۂ حصول مستی موجب
انقطاع ہستی ست۔ منبع اسرار شیخ فرید عطار گوید ؎ در دمی خواہم ولیکن در دتو ٭ لیکانے
درخورد من درخورد تو ٭ کفر کافر را و دین دیندار را ٭ ذرۂ درد دل عطار را ٭ روز قیامت حق
سبحانہ تعالے رقعہ نوشتہ بر اہل بہشت بفرستد عبادی تشغلتم بالحور والقصور نسیتم
لقائی از غایت غلبہ در عشق تا ہفتاد سال در بیخودی باشند و عاشقان عالی ہمت و متعالے
نہمت دوام نسبت دارند اگر یک نفسے از ان غافل شوند خود را کافر دانند ان اللہ عبادا
الوغفلوا طرفۃ عین لارتدوا علو ہمت و سمو نہمت جناب حسن مآب مقتضی ہمان ست
کہ یک لحظہ و لمحہ از حق و اہل حق غافل نباشند الحمد للہ علی ذلک و علائق ظاہری اگر
مانع قرب اسرار نیست داخل علائق و در شمار نیست قال علیہ السلام الدنیا ما یشغلک
عن الحق ؎ چیست دنیا از خدا غافل بدن ٭ نے قماش و نقرہ و فرزند و زن ٭ ہر چند
چشم باطن عاشق از مشاہدۂ جمال معشوق مسرور ست چشم ظاہری برائے دریافت جمال
یار در قلق مدلم ست و جمال یار مبرا و منزہ از ان ست کہ چشم ظاہر او دریابد لہذا المحققین بر آنند
کہ از ہیچ نبی مرسل و ولی کامل قلق نرفتہ نہ مخصوص بدار دنیا ست بلکہ در دار عقبے نیز۔
للحافظ الشیرازی ؎ بلبلے برگ گلے خوش رنگ در منقار داشت ٭ واندران برگ و
نوا خوش نالہائے زار داشت ٭ گفتمش در عین وصل این نالہ فریاد چیست ٭٭

موقوف دارند و اوقات شریفه را بتوجه تمام علی الدوام بآن نسبت گمارند ٭ حرف گو کاغذی سیاه کنند ٭ دل که تیره است کے چو ماه کندش حرف وصوت را در دل نیارند بلکه در بیام نسبتی زیاده از نسبتے که در نقطه است حاصل گردد و ذکر درین مقام چون وسوسه است در مقام ذکر دل از ذکر باز داشتن در حضور این نسبت از جملهٔ فرائض و واجبات طریقت ست زیرا که چه این نسبت حقیقت ذکر ست و جائے که حقیقت حال ست تخیل الفاظ واقوال را چه دخل متفقا هر وقتے که این حقیر در ملازمت قدوهٔ عارفان حضرت خواجه خورد قدس سرهٔ میرفتم همین وصیت می فرمودند که خود را از درس و تدریس و مطالعه کتب و حکایات غیر ضروریه یکسو دار و خود را بالکلیه بآن نسبت گمار که تا از یرمه گزید گانست الحق که تا مقید بآن حیثیتها بود آثار عجیبه آن نسبت ظاهر نمیشد و چون از آن چیزها دست داشتم آنچه میخواستم یافتم و اگر قصه های توجهات و تصرفات آن برگزیدگان را بنویسیم دفترے باید مستفاد بسیاری از اکابر این طریقه نسبت آگاهے و مشاهده را بحیثیتی که وجود مشاهد و آگاه درمیان نباشد تجلی ذاتی پندارند هیهات هیهات تجلی ذاتے بمراحل بعید ترست ولله در قائله ٭ کیف الوصول الی سعاد و دونها ٭ قلل الجبال و دونهن حیوف ٭ منزل عشقت مکانے دیگرست ٭ مرد این ره را نشانے دیگرست ٭ آرے نسبت آگاهی آئینه مقدمه تجلی ذاتی ست و این نسبت از سطوت محبت و غلبه شوق ست و تعین علمی ست که علم سالک در الطف مقامات رسیده ٭ معشوق چون نقاب ز رخ برنمیکشد ٭ هرکس حکایتے به تصور چرا کنند ٭ ارباب همم عالیه را یگے همت مصروف بآن بود ست که لطیفه که را بجز آن معلوم که حق ست سبحانه معلوم نماید مقتضائے دانش و بینش خدمت شما آنست که در تخلیص و تجرید و تفرید لطیفه مدرکه از هر جهت اهتمامے باقصے وجوه نموده شود و استغراق تمام و شهود دوام که نهایت مجموع مقامات ست حاصل گردد ان الی ربک المنتهی اشارتے باوست تا بوسیله این حالت عظمے و سعادت ابقے ترقی باوج تجلی ذاتی که در سرور وح و در ظاهر و باطن بشهود غیر سبحانه نماید بیاشد برسند و سر کل شیء هالک الا وجهه مبرهن گردد - حمدالله که در طریقه خواجگان قدس اسرارهم بعضے اصفیا واکبار را در مبدا این چنین دولتے بے وسیله هیچ چیز غیر صدق عقیده و افتقار باتم وجوه حاصل میگردد - ادرک من ادرک وشک من شک والسلام

ے تو کاشن نبود اے عراقی ❊ گرشت ہمہ فنا دباقی ❊ ے لولا لمعات برق نور القدم ❊ من جمی الجود وہی الکرم ❊ من یخرجنا من ظلمات العدم ❊ او یعصمنا من هفوات القدم ❊ پاکا خداوندا کہ ذات وصفات تو تعالی وتقدس مدرک ومفہوم ہیچکس نتواند بود فکیف کہ بدلالت لفظ وعبارت بدان اشارت توان نمود ے عشق تو برست بیرون ز پردۂ نور وظلام ❊ خارج ز احاطۂ عقول وافہام ❊ خواہم کہ بخوانمش بصد نام اما ❊ او برتر از آنست کہ گنجد در نام ❊ وصلوات نامیات وتحیات زاکیات بر حبیب او کہ آئینہ جمال وکمال ذات تعالی شانہ ومفتاح خزائن جود اوست عم احسانہ اما بعد از احقر افقر عبد الرحیم بعد از ابلاغ سلام محبت وشوق التیام بجناب کمالات الکتاب فضائل وفواضل مآب مقتدای سالکین خلاصۂ اولاد واصلین سلالۂ احفاد عارفین اعنی شیخ زین العابدین واضح آنکہ مکتوب مرغوب در احسن ساعات وایمن اوقات رسید چشم را نوری ودل را سرورے حاصل گردید مندرج بود کہ بسبب جذبۂ آگاہی وتوجہ صرف آگاہی دوام روئے نماید در کیفیت وکمیت ساعت بساعت افزاید وتمام ہستی موہوم در عطار ودر ہستی موہوب عطا شود ودر شہود واجبی آثار وجود امکانی بالکلیہ مضمحل گردد وآثار وانوار وجود حقانی در ظہور آید واز مقام قرب نوافل گذشتہ در مقام قرب فرائض در آید افراد انسانی چہ بلکہ اشخاص حیوانی متاثر این نسبت شوند چنانچہ محمد قلی نام مخلص فقیر ہر وقتے کہ از نسبت جذبہ آگاہی متاثر مے گشت اسپ از رفتار مے ماند چون مغلوب این نسبت میشد اسپ بر زمین می افتاد وچون زیادہ مغلوب می شد نفر ہم مغلوب میشد وے افتاد۔ وبعضے احبان بعضے حیوانات از نسبت این احقر متاثر شدند دانہ وکاہ را ناستہ گذاشتند وطاقت شکر نیاوردند ومردند وقصہ بزرگان این طریقت ومتاثر شدن حیوانات بحد تواتر رسیدن ومشاہدات کثیرہ واقع شدہ لیکن از بعضے اکابران وقت آثار تصرف ظاہر شود کہ مامور شوند واز بعضے آنوقت کہ مغلوب نسبت شوند واز بعضے اکملین ہر وقتے کہ ایشان بجوالہم وعجیب تر آنکہ در ایام جوانی بعضے یاران وقت توجہ چنان متاثر شدند کہ جثہ ایشان در ہوا رفت وباز بر زمین آمد توقع کہ چند مدت در دوام این نسبت جد واجتہاد نمایند کہ بحد دوام رسد کہ اثر در جمیع یاران ظاہر خواہد شد ونیز مرقوم شدہ بود کہ بروز دوشنبہ نیز متوجہ اینجانب باشند مجدداً ما مشفقا از بعد نوشتن این مکتوب بعد عصر روز پنجشنبہ زیادہ توجہ نمودہ خواہد شد واثر زیادتی نیز ظاہر خواہد شد انشاء اللہ تعالی ونیز ماسول آنکہ خود را از درس وتدریس ومطالعہ کتب

وزبان مشاد رنساخته اند از جمیعے خاطر فقیر نگرانست که حسن عروجی را بکدام موسم قرار داده اند
بجوانید چگونه اند و احوال چونست و حقایق و معارف ظاهری و باطنی خود بسته دعا قلمی نموده بفرستند
که در کدام سیر و سلوک هستند فکر در کارے کن که بجز حق را بنده نشوی و کارے کن که فردا شرمنده
نشوی حیات دنیا سهل ست غافل بودن از حق مطلق سهل امروز که در دست دو کان ست گوی
در میدان ست نیز بیا که وقت مجرائے رحمان ست والا فردا نه گوئے در میدان باشد نه در دست چوگان
دنیا فانیست با حق مشغول بودن سعادت دو جهانی ذره یاد و آگاهی به از هزار بادشاهی طلب
مولے از همه اولے اندیشه اهل معرفت در طلب دوست باعث خلاصی اوست که خلاف نفس
فرض عین و ضیافت حق سعادت دارین اهل یاد همیشه شاد اگرچه در معاش ضرور رضامندی امیر
و سلطان است اما در معاد ضرورتر رضامندی رحمان ست رضامندی حق در کارست تدبیر دنیا
و اهل دنیا چه اعتبار ست دنیا و زرے چند ست عاقبت کار با خداوند ست و خدمتهائے دینی خود
را طالب باش و بهر نفس غالب اگر در خانه کس ست یک حرف بس ست ۔ ⁂ ⁂ ⁂ ⁂ ⁂ ⁂ ⁂ ⁂ ⁂ ⁂
حق سبحانه تعالے جل شانه آن محب حقیقی دوست تحقیقی مشیخت آب کمالات و الکتاب برادرم میان
شیخ عبد الوهاب جیو را همیشه در حفظ و حمایت خویش داشته کمالات و غایات مقام خود بمحض فضل
و کرم خویش عنایت فرماشد ۔ اخوت پناها دو معبود گفتن کفر شریعت ست و دو وجود دیدن کفر
طریقت ؎ تو مباش اصلا کمال این ست و بس ⁂ جهد باید نمود و سعی بلیغ باید کرد و چندان حقائق
ذکر بر سنگ دل نے که آتش محبت شعله گرفته کونین را گوئیند را بسوزد چون او بماند خدا بماند
و بس در یک خانه دو مهمان نگنجد اوقات خود را موظف نموده اعمال اوقات شریف را لازم دو آ
گیرند و معمور دارند امام شافعی رحمة الله فرمود ۔ علم علما بعلم ... تمام علم من آن یک قول صوفیه
نمیرسد که آن وقت سیف قاطع هندی آگ لگتی جهونپڑی جو نکسے سو لا بهه ۔ بعضے اشتغال
بعضے کفر دانند چه جائے دنیا ۔ قال علیه السلام ۔ الدنیا حرام علی اهل العقبی و العقبی حرام علی اهل
الدنیا و کلاهما حرامان علی اهل الله آخر کار ازین جهان گذشتنی و این را گذاشتنی ست فدع
الیوم لاختیار ما تدع الغد اضطرار قل الله ثم ذرهم ۔ و تسلیم برادرم خواجه احمد علیه
بذکر الحق و الاشتغال عن غیر الحق برسد ۔ السلام علیکم و علی جمیع الاحباء اما بعد مجارائے
امور موجب حمد و شکر ست حق سبحانه جل شانه گرفتاری خود عنایت فرماید و خلاصی از غیر خود
مرحمت نماید که برآست قال علیه السلام مع ۔ یا لیت رب محمد لم یخلق محمدا

هر که باشد ذکر چندان کوشد که کلفت از میان برخیزد و اشتغال ظاهری مانع اشتغال باطنی نشود
و علے الدوام یعنے در خواب و بیداری ذکر جاری گردد بعد ازان ہم ذاکر رود ہم مذکور قلم اینجا رسید
و سر شکست ۔ دوم آنکه طالب را اول توجه بر قلب صنوبری باید فرمود چون توجه مذکور استقرار
یابد بعد ازان توجه بجمیع دالالت باید کرد اول بر تخویف قلب و چون علامات و انوار تجویف مذکور
حاصل آمد توجه بتجویف ثانے باید فرمود علے ہذا القیاس حال تجویفات دیگر جواب استفسار سیوم آنست
که شیخ توجه بر قلب مرید کند بعد ازان که توجه اندکے استقرار یابد توجه باندرون قلب کند بعد ازان
توجه به جمیع قوے و اعضاے وے نماید سر اپا تا و القا ہر شے که خواہد بکنند خواه نسبت ذکر خواه نسبت
جذبه خواه نسبت شہود خواه نسبت فنا یا القا صحت و برائے سلب نسبت ذکر و سلب نسبت
جذبه و سلب نسبت شہود ۔ والسلام ۔ لیکن الحال بسبب بعضے موانع آمدن میسر نے شود
انشاء اللہ تعالے العزیز قصد مصمم ست که البته فقیر آنجا خواہد رسید و این ضعیف را چندر روز آثار
اطلاق و حرارت بود مکتوب مرغوب نوید صحت آورد لیکن چون نقاهت بود جواب استفسار ہا مفصل
نوشتن میسر نیاید انشاء اللہ تعالے من بعد مفصل نوشته خواہد شد ۔ جواب استفسار اول آنکه
اکثر اہل طریق نسبت رابطه را بر ذکر مقدم دارند نیز داین ضعیف معمول آنست که نسبت رابطه
با ذکر جمع باید کرد تا حقیقت ذکر بوجه احسن و اوثق حاصل گردد و انوار نسبت رابطه در ذکر و انوار ذکر در
نسبت رابطه بوجه اکمل ظهور یابد که طالب از ہستی خود خالے شود و بہ ہستی برزخ متجلے گردد توجه
بذکر کند و جمع نماید بین الرابطه والذکر پس نسبت ذکر طالب نخواہد بود بلکه از برزخ صادر خواہد شد
کما یجمع العبادة والشہود فی مرتبه جمع الجمع

بسم اللہ الرحمن الرحیم ۔ الحمد للہ رب العالمین والصلوة والسلام علی رسوله محمد
واله اجمعین ۔ اما بعد تائیدات سبحانی و توصیفات ربانی متوالیه و متکاثره بجناب آن عارف
کامل و عالم عامل مقتدائے طالبان اہل شہود و یقین زین العابدین قدوة العارفین باد بعد از
سلام محبت التیام باشتیاق تمام واضح آنکه مکتوب مرغوب رسید از مطالعه آن فرحت کثیر
حاصل گردید از مطالعه استقامت اوضاع و حصول احوالات عجیبه که دروے مندرج بود حمد و
شکر حقتعالے بجا آورده شد ۔ الحمد للہ علے ذالک و اشتیاق فقیر را بر اشتیاق خود قیاس کنند ۔
برادر دینی محب یقینی یعنے صلاح آثار میان شیخ عبداللہ جیو ہمیشه بیاد حق محظوظ و در حفظ وی
محفوظ بوده ذاکر و شاکر باشند بعد از سلام آنکه مدت ست بدعائے و سلامے و پیامے و حفظ

عشق مرتبه دیگرست در قول حق سبحانه جل شانه یا ایها الذین آمنو بالله و رسوله مغزی ست
و در قول صحابه نؤمن ساعة سری ست که اهل ظاهر چه دانند ؎ هر کرا چون یوسف گم گرده نیست
گرچه ایمان آورد آورده نیست ؛ نه آنکه هر که لا اله الا الله بدل گفت بشرف ایمان حقیقی مشرف شد هیهات
بون بعید بینهماست ـ قول سبحانه و ما یؤمن اکثرهم بالله الا وهم مشرکون و قول علیه
السلام اهل لا اله الا الله کثیرون والمومنون قلیلون دال بر لطیفه ایست که اهل دل دانند نه
محبوسان آب و گل ؎ چو نسبتی تو شد محقق ؛ خیزد همه نعره انا الحق ؛ اینجاست نهایت طریقت ؛
این ست خلاصه حقیقت ؛ واصلان بآن رتبه کمال دمی نیاسودند هر نفس را النفس والسبق شمارند
و آن خود را آن مرگ انگارند مجاهدان چون از کلفت رسته اند مشاهده یافته اند هرچه کنند بالفت
کنند نه بکلفت قام رسول الله صلی الله علیه وسلم حتی تورمت قدماه صحابه عرض
کردند که در شان تو لیغفر لک الله ما تقدم من ذنبک وما تاخر وارد شده است چرا
تعب می کشی فرمود افلا اکون عبدا شکورا خواب و بیداری یکسان باید کرد تا مرتبه حیات قلب
میسر شود ؎ نه پنداری که مهرت از دل عاشق رود هرگز ؛ چو میرد مبتلا میرد چو خیزد مبتلا خیزد
میر بهولا استفسار ماندن و کیفیت سلوک کرده بود گفتم در حق ماندن کن فی الناس کاحد
من الناس و کیفیت سلوک رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله اظهار نیاز دلی
استعداد نمود و طلب اذن تجرید نمود گفتم که ما یک حرف میگوییم و این اختیار شماست این کار
مصلحت نیست ع رند عالم سوز را با مصلحت بینی چه کار ؛ همه اختیار دارد هوس دیگر و عاشقی
دیگرست ـ الحذر الحذر ما بین الکار والمدر
سبحان خالقی که صفاتش ز کبریا ؛ بر خاک عجز می فکند عقل انبیا ؛ گر صد هزار سال همه کائنات خلق
فکری کنند در صفت عزت خدا ؛ آخر بعجز معترف آیند کای اله ؛ دانسته شد که هیچ ندانسته ایم ما ؛
والصلوة علی المظهر الاتم والاکمل مظهره الاحسن والاجمل محمد الاوصل
وعلی آله واصحابه الاکمل ـ اما بعد ـ از درویش دل ریش عبدالرحیم این کمالات انتساب
ولایت مآب علم فروع و اصول ماهر طریقه ایصال و وصول اعنی برادرم میان شیخ محمد بعد از
سلام خیر انجام مطالعه نمایند ای برادر مرا سهم توجه قلب اهل قلب توحیدست قال علی رضی
الله عنه الاخلاص فی التوحید هو سلب الصفات واسقاط النسب والاضافات
نکته در اثبات اسم ذات بعد از نفی همین ست عمری صرف باید کرد و سعی بلیغ باید نمود که نفی

ان کنتم تحبون اللہ فاتبعونی یحببکم اللہ ویغفر لکم ذنوبکم۔ اللہم وفقہ لما تحب وترضی
بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد للہ الذی ھدانا الصراط المستقیم والصلوٰۃ علی رسولہ
محمد ھادی المنہج القویم وصاحب الخلق العظیم وعلی آلہ واصحابہ ھداۃ طریق
الوصول الی اللہ الرؤف الرحیم۔ امابعد فیقول الفقیر الحقیر عبد الرحیم بن
وجیہ الحق والدین الدہلوی غفر اللہ لہ ولوالدیہ واحسن الیھما والیہ ان الولد
الصالح التقی حبیب الدین منبع الحقائق والمعارف شیخ محمد البہلتی قدس سرہ
لازم صحبتی وتعلم منی علم التفسیر والحدیث والتصوف وتلقنہ اشتغال الطریقۃ
العلیۃ القادریۃ والچشتیۃ والنقشبندیۃ کثر اللہ تعالیٰ طالبیہا واوصل اللہ سالکیہا
فرأیت فیہ اسرارہا وانوارہا وآثارہا فاستخرت اللہ سبحانہ لاجازۃ الارشاد
طالبی وصول اللہ وسالکین الی اللہ فامرنی والھمنی سبحانہ وتعالیٰ ان اجیزتہ
للایصال والارشاد فاجزتہ لارشاد الطالبین واکمال السالکین اجازۃ ظاہرۃ عامۃ
بمحضر من المشائخ العظام العلماء الکرام والفقراء ذوی الاحترام کما اجازنی مشائخ
الطرق المذکورۃ قدس اللہ اسرارہم ویدہ کیدی فمن بایعہ فکانما بایعنی ومن
بایعنی فکانما بایع النبی صلی اللہ علیہ وسلم علیہ وعلی آلہ واصحابہ افضل الصلوات
واکمل التحیات واسأل اللہ لاجلہ الاستقامۃ والسداد علی الطریقۃ المستقیمۃ
والبشارت والدوام علی طریقۃ العزیمۃ وایضا اجزتہ لتعلیم علم التفسیر والحدیث
والتصوف وباللہ التوفیق الرفیق والحمد للہ رب العالمین آمین

الحمد للہ رب العلمین والصلوٰۃ علی رسولہ محمد وآلہ واصحابہ اجمعین۔ بخدمت مجمع کمالات
ظاہری وباطنی ومنبع حسنات صوری ومعنوی از احقر فقیر محمد عبد الرحیم بعد از سلام محبت التیام
واضح آنکہ اشتیاق ملاقات زیادہ ازان ست کہ بتحریر آید ثانیاً آنکہ بعضے طلاب خدا واخوان
الصدق والصفا بخدمت عالی برائے اخذ طریق رجوع مے کنند وازانجا کہ ہمت عالی نہمت معالی
ست نظر کردن بر بے استعدادی طالبان این زمانہ بر اظہار طریقہ علیہ واجرائے خیر کثیر متوجہ
نمی شوند۔ الحق اگر نظر بر کوتاہی نظر طالبان کردہ شود حرفے از اسرار حق نتوان گفت اما احسن
آن ست کہ با اہل طلب قواعد طریقہ علیہ باید گفت وہر کس موافق استعداد خود بہرہ ور شود
قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم نضر اللہ امرءً اسمع منا شیئا فبلغہ کما سمعہ فرب مبلغ اوعی

لہ من سامع و طریقہ بزرگان کہ تا اینجا رسیدہ ہمین ست باید کہ براین حدیث عمل کنند و
ہر طایفے کہ آید اظہار طریق بوے ادا کنند فکل یصیب نصیبہ و اگر عدم اظہار طریقہ نظر بعدم
اجازت کہ شرط اظہار طریقہ است باشد ازین فقیر اجازت دانند و این فقیر را در عالم ارواح اجازت
از روح پُر فتوح آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ست و از صاحب طریقہ حضرت خواجہ بہاؤالدین
نقشبند نیز حاصل ست و در ظاہر اجازت از عارف ربانی و ماہر اسرار سبحانی حضرت سید عبداللہ
قدس سرہ است و ایشان را از شیخ آدم بنوری و ایشان را از مجدد الف ثانی قدس سرہ نیز این
فقیر را اجازت از قدوۃ العارفین زبدۃ المحصلین خواجہ ابو القاسم کہ مشہور بخلیفہ
حبیو بودند قدس سرہ و ایشانرا از اعلم علماء و اعرف عرفا ملا ولی محمد قدس سرہ و ایشانرا از صاحب
طریقہ و سلوک میر ابو العلی اکبر آبادی قدس سرہ و ایشانرا از خواجہ عبداللہ و ایشان را از خال خود
خواجہ محمد یحیی و ایشانرا از مولانائے خواجہ عبدالحق و ایشان از خال خود پیشوائے ابرار خواجہ عبیداللہ
احرار قدس سرہ ارواحہم و اسامے طریقہ قادریہ و چشتیہ کہ بحضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ
مے رسد نوشتہ فرستادہ خواہد شد

حامداً و مصلیاً و مسلماً۔ اما بعد برادرم فیض اللہ دائم منظر فیض اللہ باشند اے برادر فیض اللہ ناگاہ
رسد اما بر دل آگاہ رسد دانی کہ دل آگاہ کیست دلے کہ متادب بآداب باشد ادب بر سہ قسم
ست ادب خدا و ادب رسول خدا و ادب خلق خدا فمن حافظ الادب بلغ مبلغ الرجال۔ امام
مالک رضی اللہ عنہ در کوچہا ئے مدینہ گاہے سوار نہ شد زیرا چہ جائے کہ محبوب رب العالمین و سید
المرسلین علیہ افضل التحیات و اکمل التسلیمات پیادہ رفتہ شد آنجا سواری سوئ ادب است
و آن امام ہمام ہر جا کہ عمارت قدیم مید ید بادب تمام بوسہ میداد برامید آنکہ شاید کہ آن گل بوستان
نبوت و آن ثمرہ باغ رسالت بوے دستے رسانده باشد چون فیض رسد چشم واشود تماشاے قصر
مقدس ہبینی و بعد از استقرار باسرار فیض اقدس رسی چندان افاضہ و فیض بینی کہ از افاضہ و فیض
از بصیرت مستتر گردد بجز فیاض ہیچ نہ بینی چون سعادت ازلی در رسد و کمال ایمان و ایقان
نصیبہ تو گردد از ہمہ فیوض فانی شوی و بہ فیاض باقی گردی مصرع الفقر اذا تم ہو اللہ
این ست ؎ این ست کمال مرد راہ خدا ؛ در ہر چہ نظر کند خدا را بیند ؛ مصرع قلم
اینجا رسید و سر بشکست ؛ ماہر اسرار آگاہی اعنی میان شیخ محمد حبیو سلمہ اللہ تعالے سلام
باشتیاق تمام مطالعہ رسیدہ واضح آنکہ در حدیث نبوی علے مصدرہا الصلوۃ والسلا

وارد است که من استوی یوماه فهو مغبون۔ پس باید که ہیچ نفسے از جد و اجتہاد و تغافل نباید کرد و دراز دیاد کمیت و کیفیت نسبت سعی بلیغ باید نمود اگر عمر نوح درین صرف شود بنور ذرہ از حق او گذارده نشود غریب لا یقضے دینه و غریب لا یودی حقه ہمین ست از شواغل متفرقه و اوراد مختلفه دست باید داشت و تجمیع قوی و اتم متوجه باید بود ۔ نه شبیم نه شب پرستم که حدیث خواب گویم ؛ چو غلام آفتابم ہمه ز آفتاب گویم ۔ اے برادر السکون علی قلب الاولیاء حرام اصلی متفق علیه است موازنه ماضی و حال از واجبات طریق ست اضد اول پنجگانه که این حضیر را عنایت فرموده اند در اداے آن صرف ہمت باید نمود دوام الذکر و التقوی علی کل حال و ایصال النفع للحق من غیر تفرقه۔ و عدم تفضیل نفسه علی احد من خلق الله و التواضع لامر الله و بخلق الله و السلام۔ برادر میان شیخ ابو معظم ہمیشه دریاد حق متغرق باشند یاد را بر یاد کن ہیر که چه ماند۔ و السلام۔ قل الله ثم ذرہم۔

از درویش عبدالرحیم بعد از سلام واضح آنکه ذلت انبیاء و اولیا چیست تنزل از اعلی باسفل حسنات الابرار سیئات المقربین مقرب جناب الہی بہر از شغل آگاہی نیست آگاہ کیست که از آگاہی دھل ست العلم حجاب الاکبر امام شافعی فرمود علم علماء بعلم من نمیرسد و علم من بعلم صوفیه نمیرسد و تمام علم صوفیه دراین لطیفه است الوقت سیف قاطع کارے که در و نفع نباشد میسند و یارے که در و نفع نباید مگزین نباید که درس بنوعے بآن که با آگاہی باشد در جه اعتدال بود و یارانی که موافق طریقت و باشریعت یمانند بایشان التفات میکرده باشند از مراقبه و محاسبه و مشارطه و معاقبه و مجاہده یک لحظه خالی نباشند که بنار کار این طریقه بر نفس ست بنار کار طریق دیگر بر زبان حق حق حق درین ایام بعضے معارف از ذات حضرت محمد مصطفے صلے الله علیه وسلم بے واسطه اخذ نمود انشاء الله تعالے نوشته خواہد شد و این حقائق ماسبق اند الحمد لله علی کرمه و منه برادر میان محمد معظم و شیخ عبدالوہاب وغیرہ که رابطه معنوی دیا صوری داشته باشند سلام رسانند

حامداً و مصلیاً و مسلماً امابعد آن حقایق آگاہ و معارف انتباہ شیخت مآب کمالات اکتساب اعنی میان شیخ محمد جیو ہمیشه در بحر احدیت مطلق مستغرق بوده خوش وقت باشند مکتوب مرغوب رسید فرحت حاصل گردید و برائے غوث محمد کتابے نوشته بودم که مشتمل بر عجائب و غرائب حقائق و دقائق بود دران کتابے نیز نوشته شده بود که عنان اختیار در دست که سخنان

می نوشتم اما حالے از سرے نیست کہ می نویسانیدہ نمیدانم کہ برای کدام شخص می نویسانید و در خور حوصلہ آن برادر نبود آن آخر آخر مکتوب کہ بزور خود را از شکر کشیدہ موافق استعداد محمد غوث نوشتہ شدہ بود انشاء اللہ تعالے کتابت دیگر نوشتہ خواہد شد برادرم میان محمد غوث بعد از سلام معلوم آنکہ جزاکم اللہ خیرا لجزاء ورزقکم اللہ عشقہ وشوقہ برادر شیخ معظم جیو را سلام برسانند بخدمت حقائق ومعارف آگاہ سجادہ نشین مقربان حضرت الہ میان شیخ محمد عاقل جیو سلام واشتیاق رسانند بخدمت میان عبد الحفیظ ومیان شیخ عبد الحکیم ومیان جان محمد جیو ومیان عبد الباقے ومیان انور وحافظ فقیر اللہ جیو سلام اسلام برسد

الحمد للہ والصلوٰۃ علی رسولہ محمد والہ اجمعین اما بعد از فقیر عبد الرحیم بخدمت حقائق ومعارف آگاہ ماہر اسرار حضرت الہ مقرب درگاہ مقتدائے طالبان حضرت احد اعنی میان شیخ محمد جیو ہمیشہ در ترقی معارج فے اللہ باشند مدت مدید شد کہ پیامے وسلام وخبری از آن برادر نرسیدہ خاطر نگران ست باید کہ بدست آیندہ این طرف خبر سلامتی خود البتہ بفرستند کہ جمعیت اکثر مردم اینجاست بخدمت مشیخت مآب کمالات اکتساب میان شیخ محمد عاقل جیو سلام بندہ رسانند وجمیع برادران ومحبان سلام برسد زیادہ وقت نبود۔

حامداً ومصلیاً ومسلماً اما بعد از درویش محمد عبد الرحیم بہ برادرم مشیخت میان شیخ محمد عارف ووالدہ میان شیخ محمد وبرادر میان محمد معظم رسید بجز رضا وصبر ہیچ چارہ نبود انا للہ وانا الیہ راجعون۔ حق جل شانہ نصیب ایشان مغفرت کناد وشمارا محبت وعشق باد واز شنیدن غلبہ آزار میان شیخ محمد ومیان محمد عاقل جیو بسیار فکر روے نمود حق سبحانہ در حفظ وحمایت داشتہ صحت عنایت فرماید وکتاب در عین انتظاری رسید باید کہ زود بدست آیندہ این طرف خبر آنجا البتہ البتہ می نوشتہ باشند کہ تعلق خاطر بآن جانب میباشد۔ انشاء اللہ العزیز این بلیہ بالکلیہ مرتفع خواہد شد بکرمہ ومنہ ہمہ برادران را ودوستان را سلام رسد برادرم دلدار بیگ را سلام وافر رسد ودر یاد حق باشند کہ عمر عزیز ست شما خود بہتر میدانند احتیاج نوشتن نیست۔

حامداً ومصلیاً ومسلماً بعد از سلام خیر انجام معلوم آن ہر یک برادر اعنی میان شیخ محمد ومیان شیخ محمد معظم آنکہ اولا خبر آزار میان شیخ محمد رسیدہ بود بالکلیہ متوجہ بجانب او شدیم بعد از ان چون خبر آزار شما رسید بسیار فکر وحزن رو داد چنانچہ اکثر یاران را محسوس

می شد با یاران گفتم که فقیر متوجه کلیه بجانب شیخ محمد ام هرچه شود که شود اما تمنائے طبع ما آنست که شیخ محمد زنده ماند وصحت یابد هرچند بعضے یاران گفتند که درباب دیگران نیز متوجه شود گفتم طبع بالطبع متوجه بجانب اوست بجانب دیگرے متوجه نمیشود مدت ها درین توجه ماندیم بلکه اشتغال دیگر را ترک دادیم چون درین کتابت خبر صحت شمار رسید فرحت حاصل شد الشکر للہ والمنته که انشاء اللہ العزیز درباب جمیع برادران قصبه بود دعا کرده خواهد شد والمرجو اللہ القبول بارها با یاران همین می گفتم که هرکه رود رود هرچه شود شود شیخ محمد را حق سبحانه باصحت وعافیت دارد الحمد للہ والشکر که حضرت حق قبول فرمود چون دل ازین توجه فراغت یافت انشاء اللہ تعالے توجه عام وشامل هم نموده شود

مشیخت مآب کمالات اکتساب میان شیخ عنایت اللہ جیو همیشه درعنایت حق جل شانه بوده محفوظ ومسرور باشند از درویش دلریش عبدالرحیم بعد از ابلاغ سلام واضح آنکه کتابت شریف رسید وتاکید اسند عار مرقوم بود مشیخت پناها از کسالت طبع واز اطالت طریق مع حرارت الایام وعدم الرفیق الشفیق معذور ادراک سرور ملاقات شریف ماندم وحقیقت طریقت طبیعت احقر افقر اوان اصل واصل خدا در هرکس باهمه کس واز همه کس جدا مولانائے محمد اعنی شیخ محمد استفسار کنند امید ست که بعد از اصغار واستماع معاف خواهند نمود واصل حق شیخ محمد جیو را اشتیاق فراوان رسید مدت مدید وعهد بعید شد که آن برادر را دیده نشنیده است توجه خاطر بآن طرف میباشد العشق والصبر ثم التسلیم

صالحه زمانه مخلصه یگانه بعد از سلام محبت التیام واضح آنکه اوقات عزیز خود را بغفلت وعطلت ضائع نگرداند وانفاس نفیس خود را بجز ذکر حق تعالے بگذارد ؎ هر یک نفس که میرود از عمر گوهریست ÷ کانرا خراج ملک دو عالم بود بها ÷ مپسند که خزانه دهی رایگان بود ؎ داغ که روے سجاک نهی دست بے نوا ÷ پس صحبت از خلق بگذار وروے بخالق آر واوقات خود را ابتلاوت قرآن ذکر دوام وآگاهی بتوجه تمام معمور دار الم تراے ربک کیف مد الظل بخوان وخود را چون صورت آئینه وسایه دان وسایه همیشه بے پایاست وصورت را نمود نیست بے بود وحقیقت معیت حق باخلق نه در گفت آید ونه در شنود بس صم بکم عمی فهم لا یعقلون نصیبه عارفان ست هستی حقیقی دانستن کار نادانان وغافلان ست وشغلے که تلقین کرده ام نصب العین خود داری ودمے از راه غفلت نه براری اگر

افگند و گفت خداوندا ما دخل نالے حق توحید کے و قصۂ شب شیر الست که شبی
آن مقتدائے عارفان شیر خوردہ بود و درد دے در شکم پیدا شد اصحاب پرسیدند که
حضرت سبب در وجیست فرمود که از خوردن شیر ست از سبب غافل شد و نسبت
بشیر کرد چون نسبت از راہ غفلت بود با نیز بد معاتب گشت واگرنه بالنسبت حضوری
بودن اشیا مظہر و مجلے حق تعالے اسناد کردن آثار باشیا از انبیا و اولیا بسیار
واقع شود و معنی حقیقت حدیث بسم اللہ فی قلب المومن حضور ہمین نسبت است
و ظاہر قل کل من عند اللہ واللہ المرجع والمعاد واللہ خلقکم وما تعملون نجوانیم و
استبعاد جمیع ممکنات ذات و صفات وجمیع نسب و اضافات و ہمہ آثار و اطوار شوے
حق سبحانہ   دانیم اللھم ارنا حقائق الاشیاء کما ھی وخلصنا عن المناھی واقطع
عنی ما یقطعنی عن شہودک ومعرفة کمالات وجودک و علو ہمت مقربین آنکہ
آنکہ چون جذبہ از جذبات الٰہی سالک طریقت و طالب حقیقت را دریابد او را وجہ خود
و غیر خود بجز ذات تعالے و تقدس عما یصفون و تسبیح و تنزہ عما یشرکون بحکم العشق
نار فی القلوب یحرق ما سوی المحبوب و بحکم لمن الملک الیوم للہ الواحد القہار
و کل من علیہا فان ویبقی وجہ ربک ذو الجلال والاکرام نماند و حقیقت قہر و جبر
اینجا معلوم کرد دستر واللہ خلقکم اینجا مفہوم مے شود و نسبت فعل و اقتدار و اطوار و وجود
بماست در نظر شہود از و بود آنرا وجود نبود فعل چگونه بود و اقتدار کے تواند بود ۔ ے
شیرین مثلے بشنو مکن روے ترش ؛ ثبت العرش اولا ثم انقش ؛ کفر شریعت و
معبود پنداشتن ست و کفر حقیقت دو موجود دانستن چون بحقیقت الم تر الی ربک
کیف مد الظل رسیدیم از ہستی خود و از لوازم آن رمیدیم ۔ مثنوی ۔ ما ہمہ ظلیم
واصل با خدا ؛ سایۂ خود از اصل کے باشد جدا ؛ ما ہمہ شیرین دتے   علم ؛ جملہ اش از
باد باشد دمبدم ؛ چون آفتاب احدیت از مطلع عزت و کبریا بیاید ہیچکس سایہ را کہ ہمسایۂ
آفتاب بود در نیابد عجب کارے ہر جا کہ آفتاب نیاید سایہ نباشد سایہ رائے آفتاب وجودی
ے باجنس دست نیست مادام ؛ سایہ متحرک ست ناکام ؛ چون سایہ ز دست یافت
نماید ؛ پس نیست خود اندر اصل ست ؛ چیزے کہ وجود را بخود نیست ؛ ہستیش نہادن از
خرد نیست ؛ ہستی کہ بحق قوام دارد ؛ او نیست ولیک نام دارد ؛ المحدث اذا

قوریت بالقدیہ لم یبق لہ اثر والعاشق المسکین اذا تلاشی فی انوار حسن معشوقہ
ولم یبق لہ علم ولا خبر چون پروانہ در شمع فانے شد و برا ہیچ پروا نماندان فی العبودیت
سب لوانکشف لطیف الربوبیۃ اینجا واضح گردد سر لا الہ الا ھو کہ توحید اخص خواص
ست درین مقام لائح شود و حقیقت لا الہ الا اللہ کہ توحید خواص ست اینجا معلوم
گردد و نعرۂ انا الحق زمزمہ سبحانی درین حال سر بر زند و حقیقت اسلام کہ فوق ایمان ست
معائنہ گردد خیال کز سر اینجا و بشناس ٭ کہ ہر کو در خدا گم شد خدا نیست ٭ معشوق را اگرچہ
نہایت بے رنگیست اما عشق را بسیار ابو العجب نیرنگیست کہ حقیقت کند برنگ
مجاز ٭ فوق و تحت در این راہ مفقود یمین و شمال درین مسالک معدوم ٭
بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد للہ رب العلمین والصلوٰۃ علیٰ رسولہ محمد والہ واصحابہ
اجمعین ۰ اما بعد تائیدات ربانی و توفیقات سبحانی بجناب کمالات اکتساب مہبط انوار نامتناہی
مظہر آثار اسرار و آئینہ آلہی حقائق معارف آگاہ فضائل و فواضل دستگاہ شفیقنا و
حبیبنا میر کہ شیخ حسام الدین متوالیہ و متکاثرہ باد بعد از سلام محبت التیام و شوق انتظام
واضح ضمیر فیض تاثیر آنکہ کتابت پُر لطافت کہ ہر حرفے چون دری و ہر کلمہ برازسرے و
ہر سطرے کعقد الدر بود رسید فرحت بر فرحت حاصل گردید مضمونش استفسار رفتن
لشکر ظفر اثر بود واضح آنکہ از عالم و سوطن لا ریب مکشوف ساختند کہ رفتن ہم مبارک اثر
و آمدن ہم بالخیر والظفر خواہد شد الینا المرجع والینا المآب وسلام من رب الرحیم
و این بشارتے ست عظیم۔ مخدوما ے با دوست رسیدیم چو از خویش گذشتیم ٭ از خویش
گذشتن چہ مبارک سفری بود ٭ از خود باید گذشتن و بدوست باید پیوستن از ظاہر و باطن
سفر باید کرد و از باطن باطن البطون یعنے از مرتبہ ظلیتہ بمرتبہ اصلیت حقائق علیتہ باید رسید
واز حقائق الحقیقۃ الحقائق باید پیوست الفقر اذا تم ھو اللہ این ست نہ ممکن واجب
گردد و نہ واجب ممکن سے گوید آنکس درین مقام فضول ٭ کہ تجلی نداند و ز حلول ٭
شعر تعالے العشق عن ھمم الرجال ٭ وعن وصف التفرق والوصال ٭
متی ما حل شئ من خیال ٭ تجل عن الاحاطۃ والمثال ٭ اعاذنا اللہ من
اعتقاد الزنادقۃ العنید وضلال اھل الشرک ویک دستار و یک شیشہ
سرکہ معطر و دو شیشہ گلاب رسید حق تعالے بمحض کرم و منہ لباس محبت ذاتیہ خود ان

برادر را عنایت کنند و مشام را از بوے عطر معرفت خود معطر گردانند - خاتمہ دربارہ ملفوظات ایشان کہ جدہ راسخان بے العلم والعمل شیخ محمد بدر الحق پھلتے رحمۃ اللہ علیہ جمع کردہ بودند سالک را باید کہ ہمیشہ شب و روز ذاکر ماند و جد و جہد بسیار کند و چنان حبس کند کہ ہم ذاکر گردد و گاہے بغیر از حبس ذکر نکنند و حبس کردن چنان فرو رود کہ ہوش برود و ہلاک گردد باز چون در افاقت آید باز از سر نو ہمچنان مشغول گردد نفس را آرام ندہد طالب حق را باید کہ از نماز فجر تا آنکہ یکپاس چیزے زیادہ روز برآید در مراقبہ بنشیند و بعد از مراقبہ سخن باکس نگوید تا نماز نگذارد و چون وقت زوال شود باز بنشیند تا وقت ظہر و نماز عصر اول وقت بگذارد و مراقبہ کند تا مغرب و از مغرب تا عشا بنشیند و چون نیم شب شود نماز تہجد ادا نمودہ تا فجر بنشیند چون خواب غلبہ کند آب بروے خود افشاند تا خواب مندفع شود کہ در این وقت ہا فتوحات غیبی بسیار روے نماید و کشود بسیار در خود یابد خصوصاً شب جمعہ کہ بسیار فضیلت دارد باید کہ خواب نکند و اگر کسے زن داشتہ باشد باید کہ در ہفتہ با و یک مرتبہ خواب کند در ان شب ہم نماز تہجد فوت نہ کند کہ این وقت باز نمی آید بلکہ بعد از ادائے نماز تہجد وزیادہ نکند کہ بہ بسیار اختلاط نفس نمی میرد بلکہ طالب حق را باید کہ چشم بستہ ہمہ اوقات در مراقبہ باشد و بے مراقبہ ہرگز نہ نشیند و استعمال کند کہ ہمیشہ دو زانو بنشیند کہ نشست طالبان خدا ہمین ست و ہر گاہ کہ بنشیند خود را از خود تہی کند و باید کہ ہمیشہ بخیال جمال یار باشد تا شیطان رہ زدن نتواند و آنچہ اطوار عجائبات روے نماید از اثر توجہ او داند و بجد خود نداند و چون بہ صحبت درویشے رود - و متاثر شود این را از برکت نظر پیر خود داند کہ این قابلیت از نظر ایشان پیدا شدہ فرمودند اگر درویشے یکبار توجہ کرد ست و از قید ہستی آزاد کردست اگر مشغول ماند ہمین او را کفایت کند پیر دتا کہ کار او تمام نشود فرمودند سالک را اگر بقوت توجہ بر اوج مراتب بردہ شود در سیر قلیل بماند و ترقی کردن نمی تواند پس اول اندک توجہ کرد در مقام جد و جہد باید آورد من بعد آن را بسوے نسبت باید رسانید تا وقت در نسبت صاف رود و نسبت چنان غلبہ کند کہ قریب بہ ہلاک شد و خواہد کہ بکارہا دیگر مشغول شود تا ہلاک نگردد فرمودند اگر طالب حق در صحبت یگانگان افتد زیادہ از دو سہ ساعت نہ نشیند و آنگاہ حبس دم چشم کشادہ کند لیکن چنان حبس دم کند کہ سخن ایشان نہ فہمد و اگر ضرور افتد کہ سخن

باید گفت بزبان سخن باید گفت و بدل در ملاحظه شغل یا حبس دم باشد تا وقت عزیز
که بغنیمت بے بہاست ضائع نرود و در وقت تعلیم و تعلم و در وقت آمدن و رفتن
نیز متوجہ بجانب دل حبس دم باشد تا که در وقت جنگ اعدا نیز حبس دم نگذارد و
چون حق خواهد که بخسپد هم در حبس باشد که بخواب رود و هر وقت که حبس کند چنان کند که
هلاک گردد اگر روح از غایت حبس ازین بدن بیرون رود باز نیاید رهے سعادت که
که بعضے بزرگان را این حالت روے داده و بغیر عشق و محبت و سوز و درد وصول
بحق تعالے میسر نه گردد و عاشق صادق را باید که همت بران دارد که تا لب گور عمر خود
را در یاد مولے صرف کند و این بخاطر نیارد که این کارے ست که ازین زود فارغ
شوم که هرگز هیچ بر او نه کشاید بلکه نظر از حصول و عدم حصول نیز بر دارد کمال حصول
همین داند که حق تعالے توفیق یاد خویش عنایت فرمود و حصول کار موقوف براین ست
بدن هتش درست شد کار بحصول پیوست و اگر قبض شود باید که نا امید نه گردد۔ بلکه
همچنان در جد و جهد بماند و شاکر بماند اگر سالها قبض بماند نا امید نه گردد تا حق تعالے بکرم
خود همچنان بسط و کشایش روزے کند که آنچه سالها سال حاصل نه شود در یک لمحه حاصل شود
و باید که سالک در کار خود چنان گرم باشد که در اصلاح دیگرے قصد نکند و باید اگرچه دست
باشد هرگز بحال او متوجه نشود و کار خود بوجه احسن کرد ازین جهان برود۔ نقل ست
که از حضرت اویس قرنی رضے الله عنه حضرت مرتضے علی کرم الله وجهه وصیت خواست
فرمودند که ای علی فرصت نه دارم۔ طالب را باید که در هر حال انتظار جمال محبوب بماند
و لمحه و لحظه ازین اندیشه فارغ نماند تا یک بیک در باطن او مثل چراغ افروخته گردد و
ظلمت هستی بر دو و هر وقت خود را ابتدی داند و در جد و جهد شغل چنان می کند گویا که
همین وقت مرشد ارشاد فرموده بیاد حق جگر خود را کباب کند و هر جا که باشد ختم عمر خود
در انجا داند و اندیشه برخاستن از انجا منقطع کند و مرگ را حاضر داند تا پیش از مرگ بمیرد
و مرتبه موتوا قبل ان تموتوا حاصل شود و قبرها کهنه را تصور کند و عبرت از دنیا گیرد که
روزے حال من نیز چنین خواهد شد نقل ست که مردے زمین میکند دید نخدان بوسیده
یافت از وے عبرت گرفت او را در خانه آورده نگاه داشت و در یاد مولے تعالی مشغول
شد و صبح و شام هر روز او را دیدن لازم گرفت تا بدنیا رغبت نیفتد و از یاد حق غافل نگردد

تا کہ از دنیا برفت انتہا ۔ و بداند کہ اگر عمر من پنجاہ سال باشد آن نیز مثل باد بگذارد آن
روز امروز ست قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم الدنیا ساعۃ فاجعلہا طاعۃ نقل
ست کہ چون حضرت نوح علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام بیامد پرسید کہ اے دراز ترین
پیغمبران از روے عمر دنیا را چون یافتی گفت چنانچہ خانہ کہ دو دروازہ یکے درآیند واز دیگر
بیرون روند بلکہ خود را در گور تصور کن وبدان کہ ترا باکس کارے نہ کسے را باتو قال النبی
صلی اللہ علیہ وسلم کن فی الدنیا کانک غریب اوکعابری سبیل وعد نفسک من
المقبور واگر کسے ملامت کند تنگ دل نباید شد ۔ وطالب حق را باید کہ کار پیش خلق چنان
کند کہ ملامت کنند ونفرت پذیرند وتحسین خلق را طلب نکند اگر کسے صد سخن گوید یک جواب
ہم نباید داد وتند نباید شد کہ از تحمل کردن گناہ آمرزیدہ میشوند اگر یک جواب ہم گفتہ شود
گویا کہ ہمہ جوابہا گفتہ شدند واگر کسے غضب میکند در خود تفحص کند اگر خود را در ترک دنیا و
جاہ و عزت باید ترس نکند وداند کہ ہیچ چیز ضرر نخواہد رسانید وچشم ہیچ کس اثر نخواہد داد
واگر در خود میل دنیا یابد داند کہ ہمہ چیز ضرر تواند رسید بلکہ این مثل دنیا عین ضرر
است و دل بدنیا دادن ومحبت باہل دنیا کردن ازین ہیچ ضررے زیادہ تر نیست
وچون خلق رد کنند شاد باید شد کہ مردود خلق مقبول حق باشد وبداند کہ اگر مردان بنظر
حقارت بینند این حقارت جز ورے چند بیش نیست برائے عزت این جہان کار آن جہان
را کہ ہمیشہ باد کار ست برباد نباید داد و ذلت نفس خسیس موجب تازگے روح لطیف ست
کہ او مثل یوسف ست حسن وجمال بلکہ ہزار چندان بہتر پس او را برائے خصم نفس خوار نباید
کرد واگر کسے گفتگو کند کوشش سخن پروری نباید کرد بلکہ خصم را باید گفت کہ سخن نور است سبب آن
کہ نفس کافر ازین مردہ میشود اگر اہل اللہ کس را محقر دارند نقص را بجانب خود نسبت کنند و
عیب در خود دانند سخن اوشان براستی فہمد وہیچ را بد خود ضم کند تازیانہ بیند و ترقے در
خود یابد ویقین داند کہ ہدایت وضلالت از جانب خداست وسوائے حق تعالے از خواست
ہیچ کس این ہر دو امر نمیشوند وباید دانست کہ چون کسے بمیرد ہمہ کس چہ مادر وپدر چہ زن
وفرزند شتابی می کنند کہ از خانہ بدر کردہ در گور دفن باید کرد وتاخیر نشاید کرد پس ہیہات
کہ با ایشان مشغول مانند واز یاد حق تعالے غافل شوند آخر ایشان گذشتنی ست واین را
گذاشتنی ست فلا ع الیوم اختیارا ما تدع الغد اضطرارا واز زن وفاداری طلب نکند

که از زن هرگز وفاداری نیاید و زن طالب حق را از یاد باز دارد۔ نقل است که بزرگی زن
خواست تا سه شبانه روز باو مشغول مانده درود داد که هزار مرتبه درود بخواند فوت شد حضرت
رسالت پناه صلے اللہ علیہ وسلم را بخواب دید که از زبان دُربار میفرمایند که سه روز ست که از
تو درود نمیرسد چون از خواب بیدار شد زن را طلاق داد و بکار خود مشغول شد و هر چه مشکل
افتد مدد از روحانیت حضرت رسول مقبول صلے اللہ علیہ وسلم باید خواست و از غیر حبیب
خدا بکسے دیگر رجوع نباید کرد تا کار هر چند مشکل باشد حل شود اگر بجهت ایذا کسے از حق تعالی
دعا طلبد دعائے بد در حق او نکند بلکه جمعیت خود از حق تعالے خواهد خواه حق تعالے آن موذی
را به بلا مبتلا گرداند یا توفیق نیک بخشد و با کور دلان که از طریق اهل اللہ منکرند صحبت نباید
داشت و از مخالطت ایشان احتراز باید کرد و هیچکس را از مسلمانان از خود فروتر نباید دانست
که شاید حق تعالے آخر الامر توفیق رفیق گرداند و بلکه کافر را نیز از خود زبون نباید دانست که
احتمال است از دنیا مسلمان شده انتقال کند و به بیان کمالات بزرگان پیشین پیش عوام مشغول
نباید شد و در خود حالتے پیدا باید کرد که از مطالعه احوال بزرگان منفعت همین است که جهد
باید کرد تا آن حالت حق تعالے عنایت فرماید که افسانه برائے مفاخرت خود باید کرد که از افسانه
گوئی آن حالت نمی آید خواندن کتب و مطالعه آن همه دنیاست در آخرت از اشتغال
آن بجز خسارت پدید نیاید هر چه هست یاد مولے تعالے ست باقی همه هیچ ست و در
راه حق تعالے نمیشود تا که یکدل نشود گاه گاه کتب درویشان را مطالعه باید کرد
که طالب را قوت عزم زیاده کرداند لیکن با مطالعه دل جلیس دم دران وقت هم باید
بود لیکن به جمع کردن کتب اشتغال نباید کرد که آن در یاد حق تعالے خلل آرد و طبع افسرده
کند اگر نماز قضا شده باشد تا نماز را ادا نکند به هیچ کارے مشغول نشود که بغیر ادا کردن
نماز مشغول شدن بکار دیگر شوم ست و طعام که بادی باشد در وضو خلل کند از ان احتراز
باید کرد تا در نماز خلل نیفتد آنچه بر سالک از عالم ملکوت ظاهر شود با کس نگوید۔ بلکه
چنان رندانه وضع باشد که خود را به لباس صالحان ندارد به طریق اهل دنیا نمودار
کند اگر کسے از غیر ابنائے جنس خود را دوست نماید ممنون وے نگردد که اهل دنیا مکاری
باشند و اگر کسے خود را دوست نماید از وے راز خود ظاهر نکند تا که او را صادق نیابد
و نفس بر ذکر اهل اللہ فرمان بردار ایشان نباید و اهل کار این ست که اختیار خود

از میان بر دارد و خود را باہل اللہ سپرد کند تا مقصود حاصل شود والا ہرگز حاصل نہ شود و خود را از ان یک کس بگرداند و نیت استفاضہ از دو جانہ کند والا از ہیچ جا فیض نہ رسد۔ والسلام علی من اتبع الہدیٰ

دل یکی منظر بیست ربانی

خانۂ دیو را تو دل دانی

بعضے از وظائف حضرت ایشان کہ حضرت مولانا و بالفضل اولٰنا شاہ ولی اللہ صاحب محدث دہلوی در انفاس العارفین نوشتہ اند بہ تحریر مے آیند

وظیفہ حضرت ایشان از نوافل تہجد بود بے تقید عدد رکعات بل بہ ملاحظہ نشاط و رغبت ہر مقدار کہ باشد و اشراق و ضحے و دو رکعت بعد مغرب برائے ثواب والدین و برادر کلان خود و بتلاوت دایما مشغول مے بودند مگر بعذر و بہ غایت خوش صوت و بارعایت قواعد تجوید مے خواندند و غالبًا در حلقہ یاران بیرون از تلاوت ہر روز دو سہ رکوع بتدبیر و بیان معانئے آن می خواندند و یک ہزار بار نفی و اثبات بعض بہ جہر قبل فجر و بعض بخفیہ و دوازدہ ہزار بار اسم ذات ہمیشہ لازم بود خارج اوقات ضیبت باوجود کبرسن وضعف و ہرگاہ متوجہ می شدند بہ غیبت ممتدہ می کشید بعد وفات سیدنا و مخدومنا شیخ ابوالرضا محمد باستدعار بعض یاران ہمان اسلوب وعظ مے فرمودند اکثر از مشکوۃ و تنبیہ الغافلین و غنیۃ الطالبین و در آخر تفسیر شروع کردہ بودند چون چون از بیان زہراوین فارغ شدند ضعف غالب آمد و آن رشتہ موقوف ماند این فقیر بارہا از زبان ایشان استماع کردہ کہ ما ہرچہ یافتیم بہ دولت درود و توجہ مہر یافتیم دیگر ہر روز سورہ مزمل یازدہ بار و یا مغنی یک ہزار و یکصد بار برائے غنائے ظاہری

می خواندند و پیوسته در جمیع احوال بے اسباب ظاهر حق سبحانہ قلوب عباد را بخدمت ایشان مصروف میساخت - در آخر عمر ایشان چون رمضان رسید صیام و قیام بدستور قدیم به تقدیم رسانیدند هر چند به حسب شریعت رخصت افطار متحقق بود که پیر فانی گشته بودند و طاقت صوم نه داشتند این فقیر و سائر اہل بیت چون سوال مے کردند که سبب چندین مقاسات تعب با وجود رخصت شرع چیست مے فرمودند زیاده ازین نیست که بسبب ضعف بے ہوش مے شوم و بے ہوشی خو د گرفته ام و بدان مانده مے شویم یعنے غیبت چون شوال آمد یکباره اشتہا ساقط شد و ضعف غالب آمد و ہیضه پیدا شد چندانکه امید حیات منقطع گشت و مرده وار افتادند این فقیر حاضر بود در آن افتادن کلمه استغفر الله الذی لا اله الا ہو الحی القیوم از زبان ایشان بر آمد بعد ازان روے بصحت آوردند و مے الجمله تخفیف دست داد با آنکه اوائل صفر باز مرض غالب آمد و قبل صبح صادق چون آثار موت ظاہر شد غالب ہمت ایشان آن بود که نماز فجر فوت نه شود و چند بار دران ضعف پرسیدند که صبح طلوع کرده است یا نه حاضران گفتندے چون موت نزدیک رسید آن گویندگان بقف جواب دادند که اگر وقت نماز شما نیست وقت نماز ما خود رسیده است آنگاه گفتند مرا متوجه به قبله کنید آنگاه به اشارت نماز گذاردند حال آنکه در وقت شک بود و بعد ازان بذکر اسم ذات زیر لب مشغول شده و دیعت حیات سپردند و این واقعه روز چهارشنبه دوازدهم صفر سنه ۱۱۳۱ھ یکهزار یک صد و سی و یک سال ہجرے در اواخر عہد فرخ سیر واقع شد و فرخ سیر بعد از حضرت ایشان قریب پنجاه روز اسیر شده ہرج و مرج عظیم دست داد و عمر شریف ایشان ہفتاد و ہفت ساله بود و قصبه فتح جیتور و عمارت مسجد جامع شاه جہان آباد یاد داشتند و ہذا آخر ما اردنا امرده من مناقب سیدنا و مخدومنا شیخ عبد الرحیم قدس سره - و یتلوه ان شاء الله تعالے -

تاریخ وفات

در ہزار و یکصد و سی و یک از ہجر رسول ۔۔ بامداد چارشنبه از صفر ثانی عشر

ہادی راه طریقت شیخ دین عبد الرحیم ۔۔ کرد از دنیا روان در جنت الماوی سفر

مفید عام

جملہ خیرخواہان اہل اسلام۔ و معتقدین خاندان حضرت مولانا مولوی شاہ ولی اللہ صاحب محدث دہلوی رحمتہ اللہ علیہ کو مژدہ ہو۔ کہ وہ منبع فیض کہ جس سے ہندوستان قال اللہ و قال الرسول کے انوار تجلیات سے منور ہو گیا یعنے مدرسہ کہنہ حضرت مولانا شاہ عبدالعزیز صاحب دہلوی رحمتہ اللہ کہ عرصہ تیس چالیس سال سے غیر آباد ہو گیا تھا اب بفضلہ و منہ تعالے سید ظہیرالدین عرف سید احمد نواسہ حضرت خاتم المحدثین جناب مولانا شاہ رفیع الدین صاحب برادر عزیز حضرت مولانا شاہ عبدالعزیز صاحب نے بتائید غیبی و اشارہ روح پر فتوح شاہ صاحب موصوف کی ماہ ربیع الاول ۱۳۰۸ ہجری سے سلسلہ درس و تدریس مدرسہ مذکورہ مین جاری کر دیا ہے۔ اور معقول اور منقول دونون علم پڑھائے جاتے ہین۔ اور مسلمان بچون کو دینی اور دنیوی تعلیم اس انتظام کے ساتھہ دیجاتی ہے کہ اور مدارس مین دیکھنے مین نہین آئی۔ مگر افسوس ناک یہ بات ہے کہ ابھی تک اوسکے واسطے کہین سے کچھہ کفاف مقرر نہین ہے۔ جس سے اوس کی ہمیشہ کے واسطے قیام کی صورت ہو لیس جملہ اہل اسلام ہندوستان کو اور خاصکر جو فیض یاب ہین اس خاندان سے اون پر فرض و واجب ہے کہ اس مدرسہ کے سب مدارسون سے پہلے لقائے یادگار جائے شاہ صاحب موصوف کے لئے۔ قلم سے قدم سے درمے سے زبان سے سعی و امداد کرنے اور کرانے بقدر طاقت مال صرف کرنا فرض ہے لقولہ تعالی و تعاونوا علی البر و التقوی اور واضح رہے کہ یہان مدرسہ موصوفہ ہے وہ ہی خاص الخاص جائے درس گاہ متبرکہ حضرت مولانا شاہ ولی اللہ صاحب و حضرت مولانا شاہ عبدالعزیز صاحب وغیرہ وغیرہ کی ہی جہانسے ہزارون جلیل القدر علماء دستار فضیلت باندہکر تمام ملک مین شائع ہوی اور جو کچھہ ہندوستان مین علم ہے اسی جگہہ کا فیض ہے اگر منظور خدا ہی تو پھر ویسا ہی ہو جائیگا مگر ابہی مدرسہ موصوف کو نہایت سخت امداد کی ضرورت ہی کیونکہ ابھی کہین سی کوئی صورت امداد کی نہین ہوئی پس اسلام کے حقیقی خیرخواہون اور دین محمدی کے دردمندو اور شاہ صاحب کے معتقدون سی امید ہی کہ اس مدرسہ کی قیام کی صورت ضرور تجویز فرماوین :: پتہ یہ ہے دہلی مدرسہ کہنہ حضرت مولانا شاہ عبدالعزیز صاحب نزد سید ظہیرالدین عرف سید احمد مہتمم مدرسہ

عنیزیہ - برسل

رسائل [illegible] حکیم امت مصطفویہ حضرت شاہ ولی اللہ جناب مولانا شاہ

ولی اللہ صاحب و حضرت مولوی شاہ عبد العزیز صاحب و جناب مولانا اسمٰعیل صاحب شہید رحمۃ اللہ علیہ وعلاوہ ان کے

اور ان بزرگوں کی کتابیں [illegible] مطبع مجتبائی واقع شہر دہلی سے کفایت بذریعہ ویلیو پے ایبل منگا

تفہیمات الٰہیہ [illegible] مولانا شاہ ولی اللہ صاحب رح بعبارت عربی مع ترجمہ اردو ۔ اس کتاب میں شاہ صاحب نے [illegible] حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم [illegible] حل کئے ہیں قابل دید ہے قیمت [illegible] + **تاویل الاحادیث** مصنفہ [illegible] ۔ اس کتاب میں شاہ صاحب نے حضرت آدم علیہ السلام سے لے کر آنحضرت صلعم تک جن انبیاء علیہم السلام کا قرآن شریف میں [illegible] کی وجوہات بیان کی ہیں یہ کتاب قابل دیکھنے کے ہے بعبارت عربی مع ترجمہ [illegible] **فوائد** [illegible] **شرح حزب البحر** مصنفہ [illegible] مع دعائی شاہ صاحب نے بڑے بسط سے شرح کی ہے آج تک [illegible] ہیں کیا [illegible] پڑھنے کے ہر مطلب کے واسطے جدی جدی ترکیب اور اعتصام اور اختتام [illegible] عاملوں کی جان ہے قیمت [illegible] + **وصیت نامہ** مع رسالہ دانشمندی مصنفہ [illegible] بعبارت فارسی مع ترجمہ اردو ۔ اس میں شاہ صاحب نے یہ لکھا ہے کہ مسلمانوں کو کیا کرنا چاہیے اور کس طرح امور اتحاد دنیا کو سرانجام [illegible] کرنا لازم ہے ۔ قیمت [illegible] + **خمسہ رسائل** شاہ ولی اللہ صاحب در بیان تصوف بعبارت [illegible] بیان میں تمام ان علما کا بیان ہے جن سے آپ کو حدیث کی سند اور خرقہ پہنچا ہے اور [illegible] حضرت شاہ عبد العزیز صاحب نے مختصر حالات اور اپنا اعتقاد بیان کیا ہے یہ رسالہ لائق [illegible] **انتباہ** [illegible] مصنفہ شاہ صاحب موصوف بعبارت عربی مع ترجمہ اردو ۔ واقعی شاہ صاحب نے اس رسالہ میں [illegible] آج کل اس کے دیکھنے کی اشد ضرورت ہے قیمت [illegible] + **عقد الجید** مصنفہ شاہ صاحب [illegible] بعبارت عربی مع ترجمہ اردو ۔ اس میں شاہ صاحب نے اپنا اجتہاد اور اپنی رائے کو بابت تقلید ظاہر کیا ہے قیمت [illegible] + **قرۃ العینین فی تفضیل الشیخین** مصنفہ جناب موصوف بعبارت فارسی ۔ اس میں شاہ صاحب نے [illegible] باطل کا رد کیا ہے کہ قابل بیان نہیں ۔ قیمت [illegible] + **شرح رباعیتین** مصنفہ شاہ صاحب موصوف بعبارت فارسی ۔ شاہ صاحب نے حضرت باقی باللہ صاحب رح کی رباعیوں کی شرح کی ہے اور [illegible] جو قابل دید ہیں قیمت [illegible] + **در الثمین فی مبشرات النبی الکریم** مصنفہ شاہ صاحب موصوف بعبارت عربی مع ترجمہ اردو ۔ اس کتاب میں عجیب وغریب حالات شاہ صاحب نے اپنے اور اپنے والد صاحب مرحوم اور اپنے چچا صاحب مرحوم کے جو کہ انہوں نے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کی روح مبارک سے حاصل کئے ہیں لکھے ہیں ۔ قیمت [illegible] + **سطعات** مع رسالہ [illegible] مصنفہ شاہ صاحب موصوف بعبارت فارسی ۔ اس کتاب میں علم الٰہی کا بیان اور اپنے حالات مختصر [illegible] شاہ صاحب نے لکھے ہیں ۔ قیمت [illegible] + **الطاف قدس** مصنفہ شاہ صاحب موصوف بعبارت فارسی [illegible] اصطلاحوں کو کھول کر بیان [illegible] وغیرہ وغیرہ قیمت [illegible] + **قصیدہ** [illegible] **العرف الشذی** [illegible] مصنفہ حضرت شاہ صاحب موصوف بعبارت عربی مع شرح فارسی [illegible] وغیرہ ہے قیمت [illegible] + **چہل حدیث مع شرح منظوم الموسوم** [illegible] شاہ صاحب موصوف بعبارت عربی مع شرح اردو قیمت [illegible] + **قول الجمیل ترجمہ شفاء العلیل** مصنفہ ایضاً بعبارت [illegible] قیمت [illegible] + **عجالۂ نافعہ اصول حدیث** مصنفہ حضرت مولانا شاہ عبد العزیز صاحب رحمۃ اللہ علیہ [illegible] + **کمالات عزیزی** شاہ عبد العزیز صاحب مرحوم کے کمالات ۔ اردو ۔ قیمت [illegible] + **بستان المحدثین** مصنفہ [illegible] فارسی ۔ [illegible] + **مجموعہ خمسہ رسائل قابل دید** مصنفہ ایضاً ۔ فارسی ۔ قیمت [illegible] + **تنویر العینین** [illegible] مولوی اسمٰعیل [illegible] + **تقویۃ الایمان** مولوی اسمٰعیل صاحب رح اردو [illegible] + **صراط المستقیم** مصنفہ مولوی [illegible] فارسی [illegible] + **مجموعہ رسائل اصول حدیث** مصنفہ شاہ عبد العزیز صاحب و حضرت شاہ ولی اللہ صاحب [illegible] اصول حدیث کے فن میں اور محدثوں کے طریقوں کی معرفت میں یہ ایسا عجیب وغریب مجموعہ ہے جس میں [illegible] جو بڑی بڑی کتابوں میں اور بہت سے اساتذہ کی صحبت سے حاصل ہوتے ہیں حدیث پڑھنے والوں کو نصب العین رکھنا چاہئے [illegible] +